

Co-funded by
the European Union

SDG3-VET

Integrating Cultural Competence Into Social
and Healthcare Vet education

Εγχειρίδιο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΚ) : Ενσωμάτωση του Στόχου Βιώσιμης Ανάπτυξης 3 (ΣΒΑ 3) και της πολιτισμικής ικανότητας στην εκπαίδευση στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας και της υγείας

Στοιχεία Έκδοσης

Συντάκτες

SOSU Østjylland

Vimodo Ltd.

Fundación Madre Coraje

Έτος Δημοσίευσης

2026

Συγγραφείς

Iben-Roed Jensen, Alexandra Faka, Javier Saborido

Ιδιοκτήτης και Εκδότης Μέσου

Iben Roed Jensen - SOSU

Άδεια Χρήσης

Άδεια Creative Commons CC BY-NC-SA 4.0. Για να δείτε αντίγραφο της άδειας, επισκεφθείτε: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Σχεδιασμός

Javier Saborido

Χρηματοδότηση

**Co-funded by
the European Union**

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ'ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του Ευρωπαϊκού Εκτελεστικού Οργανισμού Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA). Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο EACEA δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

---

1. Εισαγωγή
2. Κατανόηση του ΣΒΑ3 και της Πολιτισμικής ικανότητας
3. Ενσωμάτωση του ΣΒΑ3 ανά Τομέα
4. Παιδαγωγικές Προσεγγίσεις
5. Μελέτες περίπτωσης και παραδείγματα
6. Εργαλεία και Πόροι
7. Συμπεράσματα

Σκοπός του εγχειριδίου

Το παρόν εγχειρίδιο έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus+ «Ενσωμάτωση της Πολιτισμικής Ικανότητας στην Εκπαίδευση Επαγγελματικής Κατάρτισης στον Κοινωνικό και Υγειονομικό Τομέα σύμφωνα με τον Στόχο Βιώσιμης Ανάπτυξης 3», μια συνεργατική προσπάθεια μεταξύ εταίρων από τη Δανία, την Κύπρο και την Ισπανία. Στόχος του είναι να συνοδεύσει τους εκπαιδευτικούς, τους εκπαιδευτές και τα ιδρύματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΕΕΚ) που επιθυμούν να ενσωματώσουν τον Στόχο Βιώσιμης Ανάπτυξης 3 – Καλή Υγεία και Ευημερία – και την πολιτισμική ικανότητα στην εκπαιδευτική τους πρακτική.

Ο σκοπός του εγχειριδίου είναι απλός αλλά φιλόδοξος: να προσφέρει έναν πρακτικό και προσαρμόσιμο πόρο που βοηθά τους εκπαιδευτικούς να συνδυάσουν τους παγκόσμιους στόχους υγείας με την πολιτισμική πολυμορφία που υπάρχει στις αίθουσες διδασκαλίας και στους χώρους εργασίας. Βασίζεται σε εκτενή έρευνα και παραδείγματα ορθών πρακτικών που συλλέχθηκαν κατά τις προηγούμενες φάσεις του προγράμματος, ανταποκρινόμενο στην ανάγκη για σαφή, προσβάσιμα εργαλεία που μεταφράζουν την ευαισθητοποίηση για την πολυμορφία στην καθημερινή διδασκαλία.

Στοχευόμενο κοινό

Το κύριο κοινό που στοχεύει αυτό το εγχειρίδιο είναι οι εκπαιδευτές και οι εκπαιδευτικοί της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΚ) που εργάζονται στους τομείς της κοινωνικής πρόνοιας και της υγειονομικής περίθαλψης. Αυτοί αποτελούν τους κύριους χρήστες και δικαιούχους αυτού του πόρου, καθώς διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των ικανοτήτων, των στάσεων και των αξιών των μελλοντικών επαγγελματιών που θα παρέχουν φροντίδα και υποστήριξη σε κοινωνίες που γίνονται ολοένα και πιο πολυπολιτισμικές.

Το παρόν εγχειρίδιο έχει σχεδιαστεί ειδικά για να ανταποκρίνεται στις επαγγελματικές τους ανάγκες — προσφέροντας πρακτικά εργαλεία, προσαρμόσιμες στρατηγικές και συγκεκριμένα παραδείγματα που μπορούν να ενσωματωθούν άμεσα στην διδακτική τους πρακτική. Είτε εργάζονται στη νοσηλευτική, τη φροντίδα ηλικιωμένων, τη φροντίδα παιδιών, την κοινωνική φροντίδα ή σε συναφείς τομείς της ΕΕΚ, οι εκπαιδευτικοί θα βρουν καθοδήγηση σχετικά με τον τρόπο ενσωμάτωσης της πολιτισμικής ικανότητας και των αρχών της Καλής Υγείας και Ευημερίας (ΣΒΑ 3) στα προγράμματα σπουδών και τις μαθησιακές τους δραστηριότητες.

Εκτός από τους εκπαιδευτές και τους εκπαιδευτικούς, το εγχειρίδιο θα είναι επίσης χρήσιμο για ιδρύματα ΕΕΚ και συντονιστές προγραμμάτων που είναι υπεύθυνοι για τον σχεδιασμό προγραμμάτων σπουδών, την αξιολόγηση και τον θεσμικό σχεδιασμό, καθώς και για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και τις ΜΚΟ που προωθούν την συμπεριληπτική και βιώσιμη εκπαίδευση. Ωστόσο, όλοι οι άλλοι αναγνώστες, φοιτητές, επαγγελματίες υγείας και κοινοτικές οργανώσεις, καλούνται να χρησιμοποιήσουν και να προσαρμόσουν τις ιδέες του στο δικό τους πλαίσιο.

Έμμεσα, το εγχειρίδιο θα ωφελήσει επίσης τους μαθητές της ΕΕΚ, τους μελλοντικούς επαγγελματίες του κοινωνικού τομέα και της υγειονομικής περίθαλψης, βελτιώνοντας την ποιότητα και τον χαρακτήρα χωρίς αποκλεισμούς της μαθησιακής τους εμπειρίας, και τελικά τους ασθενείς και τις κοινότητες που θα εξυπηρετήσουν.

ΗΠώς να χρησιμοποιήσετε αυτό το εγχειρίδιο

Το εγχειρίδιο αυτό έχει σχεδιαστεί ως ένας πρακτικός και ευέλικτος πόρος που μπορεί να υποστηρίξει τους εκπαιδευτικούς σε διάφορα στάδια της ενσωμάτωσης του ΣΒΑ 3 (Καλή Υγεία και Ευημερία) και της πολιτισμικής ικανότητας στην εκπαίδευση της ΕΕΚ στον κοινωνικό τομέα και την υγειονομική περίθαλψη.

Οι αναγνώστες μπορούν να επιλέξουν να εξερευνήσουν το εγχειρίδιο με διαφορετικούς τρόπους, ανάλογα με τις ανάγκες τους:

- **Ως πηγή μάθησης**

Οι εκπαιδευτικοί που είναι νέοι στο θέμα μπορούν να επωφεληθούν από την ανάγνωση του εγχειριδίου. Τα κεφάλαια κινούνται από τις εννοιολογικές βάσεις προς την πρακτική εφαρμογή: αρχικά εισάγουν τη σχέση μεταξύ του ΣΒΑ 3 και της πολιτισμικής ικανότητας, στη συνέχεια διερευνούν πώς αυτές οι ιδέες εφαρμόζονται σε διαφορετικούς τομείς της ΕΕΚ, και τέλος παρουσιάζουν παιδαγωγικές προσεγγίσεις, παραδείγματα από τον πραγματικό κόσμο και πρακτικά εργαλεία.

- **Ως πηγή αναφοράς για συγκεκριμένα θέματα**

Οι πιο έμπειροι εκπαιδευτικοί μπορεί να προτιμούν να συμβουλευονται μεμονωμένα τμήματα ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους. Για παράδειγμα, το κεφάλαιο που αφορά συγκεκριμένους τομείς παρέχει πληροφορίες σχετικά με την κοινωνική φροντίδα, την υγειονομική περίθαλψη, τη φροντίδα παιδιών και την οδοντιατρική φροντίδα, ενώ το παιδαγωγικό τμήμα προσφέρει συγκεκριμένες μεθόδους διδασκαλίας, όπως παιχνίδια ρόλων, μάθηση βάσει περιπτώσεων και προγράμματα μάθησης μέσω της παροχής υπηρεσιών.

- **Ως πηγή έμπνευσης για τη διδακτική πρακτική**

Τα κεφάλαια που αφορούν τις παιδαγωγικές προσεγγίσεις και τις μελέτες περιπτώσεων παρουσιάζουν παραδείγματα για το πώς εκπαιδευτικά ιδρύματα στη Δανία, την Κύπρο και την Ισπανία έχουν ήδη ενσωματώσει την πολιτισμική ικανότητα στην εκπαίδευση που σχετίζεται με την υγεία. Αυτά τα παραδείγματα μπορούν να εμπνεύσουν τους εκπαιδευτικούς να υιοθετήσουν παρόμοιες προσεγγίσεις στις δικές τους τάξεις.

- **Ως εργαλείο για την πρακτική εφαρμογή**

ΤΤο τελευταίο κεφάλαιο παρέχει έτοιμους προς χρήση υλικούς πόρους, όπως πλαίσια αναφοράς, εργαλεία αξιολόγησης, εγχειρίδια κατάρτισης και ψηφιακές πλατφόρμες που μπορούν να υποστηρίξουν τον σχεδιασμό του προγράμματος σπουδών, τις δραστηριότητες στην τάξη και τον αναστοχασμό των μαθητών.

Σε όλο το εγχειρίδιο, οι αναγνώστες θα βρουν πρακτικά παραδείγματα, ερωτήσεις για αναστοχασμό και αναφορές σε υπάρχοντα εργαλεία και πόρους. Οι εκπαιδευτικοί ενθαρρύνονται να προσαρμόσουν αυτές τις ιδέες στο δικό τους εκπαιδευτικό πλαίσιο, στον επαγγελματικό τους τομέα και στις ομάδες μαθητών τους.

Αντί να προσφέρει ένα σταθερό μοντέλο, το εγχειρίδιο καλεί τους εκπαιδευτικούς να πειραματιστούν, να αναστοχαστούν και να ενσωματώσουν σταδιακά πολιτισμικά ευαίσθητες προσεγγίσεις που συμβάλλουν σε μια δίκαιη και βιώσιμη εκπαίδευση για την υγεία, σύμφωνα με τον Στόχο 3 των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης.

2. Κατανόηση του ΣΒΑ 3 και της πολιτισμικής ικανότητας

Εγχειρίδιο ΕΕΚ : Ενσωμάτωση του ΣΒΑ 3 και της πολιτισμικής ικανότητας στην εκπαίδευση στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας και της υγείας

2.1. Επισκόπηση του ΣΒΑ 3

Ο Στόχος Βιώσιμης Ανάπτυξης 3 – Καλή υγεία και ευημερία – είναι ένας από τους 17 στόχους της Ατζέντας 2030 των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, η οποία υιοθετήθηκε από όλα τα κράτη μέλη του ΟΗΕ το 2015. **Ο γενικός στόχος του είναι να «εξασφαλίσει υγιή ζωή και να προάγει την ευημερία για όλους, σε όλες τις ηλικίες».** Ο ΣΒΑ 3 αναγνωρίζει την υγεία τόσο ως ανθρώπινο δικαίωμα όσο και ως προϋπόθεση για τη βιώσιμη ανάπτυξη, συνδέοντας την ατομική ευημερία με την κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική πρόοδο.

Ο στόχος περιλαμβάνει 13 συγκεκριμένους επιμέρους στόχους, που κυμαίνονται από τη μείωση της μητρικής και παιδικής θνησιμότητας και την εξάλειψη των επιδημιών, έως τη διασφάλιση της καθολικής κάλυψης υγείας και την ενίσχυση της προαγωγής της ψυχικής υγείας. Ωστόσο, πίσω από αυτούς τους παγκόσμιους δείκτες κρύβεται μια ευρύτερη εκπαιδευτική πρόκληση: **πώς να προετοιμάσουμε την επόμενη γενιά επαγγελματιών ώστε να αντιλαμβάνονται την υγεία όχι απλώς ως την απουσία ασθένειας, αλλά ως μια κατάσταση πλήρους σωματικής, ψυχικής και κοινωνικής ευεξίας.**

Εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο ΣΒΑ 3 ευθυγραμμίζεται με ένα πυκνό πολιτικό τοπίο που περιλαμβάνει:

- τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, ο οποίος κατοχυρώνει την πρόσβαση σε ποιοτική υγειονομική περίθαλψη και μακροχρόνια φροντίδα ως θεμελιώδες κοινωνικό δικαίωμα·
- το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δεξιότητων (2020), το οποίο προτρέπει στη δια βίου μάθηση και στην αναβάθμιση/ανακατάρτιση των δεξιοτήτων σε επαγγέλματα που σχετίζονται με την υγεία
- τη Στρατηγική της ΕΕ για την Υγεία και την προσέγγιση «One Health», που δίνουν έμφαση στην πρόληψη, την ισότητα και τη διασύνδεση μεταξύ της ανθρώπινης και της περιβαλλοντικής υγείας και
- τη Σύσταση του Συμβουλίου για την ΕΕΚ (2020), η οποία προτρέπει τα κράτη μέλη να εκσυγχρονίσουν τα συστήματα ΕΕΚ ώστε να είναι χωρίς αποκλεισμούς, πιο βιώσιμα και να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας και της κοινωνίας.

Για τον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας και της υγείας, ο ΣΒΑ 3 λειτουργεί ως πυξίδα που συνδέει τη μάθηση στην τάξη με την παγκόσμια ευθύνη. Καλεί τους εκπαιδευτικούς να προωθήσουν τις ικανότητες, τις στάσεις και τις αξίες που στηρίζουν τόσο την ατομική όσο και τη συλλογική ευημερία: την ενσυναίσθηση, την αλληλεγγύη, τον σεβασμό στη διαφορετικότητα και τη δέσμευση για κοινωνική δικαιοσύνη.

Η ενσωμάτωση του ΣΒΑ 3 στην επαγγελματική εκπαίδευση υπερβαίνει κατά πολύ τη διδασκαλία της ανατομίας, της υγιεινής ή των πρώτων βοηθειών. Σημαίνει να **βοηθάμε τους μαθητές να κατανοήσουν πώς τα αποτελέσματα στον τομέα της υγείας εξαρτώνται από κοινωνικούς καθοριστικούς παράγοντες** – εισόδημα, στέγαση, φύλο, περιβάλλον, πολιτισμικό υπόβαθρο – και να τους ενθαρρύνουμε να γίνουν επαγγελματίες ικανοί **να αναγνωρίζουν και να αντιμετωπίζουν αυτούς τους διαρθρωτικούς παράγοντες**. Ένας κοινωνικά ικανός φροντιστής ή νοσηλευτής συμβάλλει στον ΣΒΑ 3 κάθε φορά που ακούει με ενσυναίσθηση, σέβεται τις πεποιθήσεις ενός ασθενούς ή υποστηρίζει την ισότιμη πρόσβαση στη φροντίδα.

Ταυτόχρονα, ο ΣΒΑ 3 συνδέεται με άλλους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης: ΣΒΑ-4 (Ποιοτική Εκπαίδευση), ΣΒΑ-5 (Ισότητα των Φύλων), ΣΒΑ-10 (Μείωση των Ανισοτήτων), ΣΒΑ-13 (Δράση για το Κλίμα) και ΣΒΑ-17 (Συνεργασίες για τους Στόχους). Αυτή η αλληλεξάρτηση υπογραμμίζει ότι **η καλή υγεία δεν μπορεί να επιτευχθεί μεμονωμένα**: η εκπαίδευση, το περιβάλλον, το φύλο και η ένταξη είναι αλληλένδετες διαστάσεις της ευημερίας.

Για τα ιδρύματα ΕΕΚ, επομένως, η ενσωμάτωση του ΣΒΑ 3 συνεπάγεται μια δέσμευση σε επίπεδο προγράμματος σπουδών και ιδρύματος: την ευθυγράμμιση των μαθησιακών αποτελεσμάτων με τις αξίες της βιώσιμης ανάπτυξης, τη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης για τους μαθητές με λιγότερες ευκαιρίες, καθώς και τη δημιουργία συνεργασιών με τις τοπικές κοινότητες και τους παρόχους υγειονομικής περίθαλψης, ώστε η μάθηση να μεταφραστεί σε κοινωνικό αντίκτυπο.

Εν ολίγοις, **ο ΣΒΑ 3 καλεί τον τομέα της ΕΕΚ να εκπαιδεύσει επαγγελματίες που δεν είναι μόνο τεχνικά καταρτισμένοι, αλλά και ηθικά και πολιτισμικά ευαισθητοποιημένοι**, ικανοί να συνδέουν το μικροεπίπεδο της καθημερινής φροντίδας με το μακροεπίπεδο της παγκόσμιας υγείας και της βιωσιμότητας.

2.2. Πολιτισμική ικανότητα στην εκπαίδευση στον τομέα της υγείας

Έννοια και εξέλιξη

Η πολιτισμική ικανότητα έχει καταστεί θεμελιώδης έννοια στην εκπαίδευση στον τομέα της υγείας τις τελευταίες τρεις δεκαετίες. Αναφέρεται στην ικανότητα των επαγγελματιών και των ιδρυμάτων να κατανοούν, να εκτιμούν και να αλληλεπιδρούν αποτελεσματικά με άτομα από διαφορετικά πολιτισμικά, γλωσσικά και κοινωνικά υπόβαθρα. Πέρα από την απλή συνειδητοποίηση της διαφοράς, απαιτεί μια δυναμική διαδικασία μάθησης, αναστοχασμού και προσαρμογής.

Σύμφωνα με τους Betancourt, Green, Carrillo και Ananeh-Firempong (2002), η πολιτισμική ικανότητα περιλαμβάνει την ικανότητα των συστημάτων υγείας και των παρόχων υγειονομικής περίθαλψης «να παρέχουν υπηρεσίες που ανταποκρίνονται στις κοινωνικές, πολιτισμικές και γλωσσικές ανάγκες των ασθενών». Ο ορισμός αυτός μετατοπίζει την εστίαση από το ατομικό στο θεσμικό επίπεδο, υπογραμμίζοντας ότι η πολιτισμική ικανότητα πρέπει να διαπερνά τις πολιτικές, την εκπαίδευση και την οργανωτική κουλτούρα.

Άλλα πλαίσια έχουν προσφέρει συμπληρωματικές προοπτικές:

- Οι Paradooulos, Tilki και Taylor (1998) πρότειναν ένα μοντέλο τεσσάρων σταδίων που περιλαμβάνει την πολιτισμική συνειδητοποίηση, την πολιτισμική γνώση, την πολιτισμική ευαισθησία και την πολιτισμική ικανότητα. Το μοντέλο αυτό υπογραμμίζει την αυτοανασκόπηση ως θεμέλιο της ικανότητας και ενσωματώνει πολυπολιτισμικές και αντιρατσιστικές διαστάσεις, υπενθυμίζοντας στους εκπαιδευτικούς ότι η ισότητα δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς την καταπολέμηση των διακρίσεων.
- Η Campinha-Bacote (2002) περιέγραψε την πολιτισμική ικανότητα ως έναν συνεχή κύκλο πέντε δομών: πολιτισμική ευαισθητοποίηση, πολιτισμική γνώση, πολιτισμική δεξιότητα, πολιτισμικές συναντήσεις και πολιτισμική επιθυμία. Αυτό το μοντέλο διεργασίας υπογραμμίζει την κινητοποίηση — την γνήσια επιθυμία να ασχοληθεί κανείς με την πολυμορφία — ως κινητήρια δύναμη της ικανότητας.
- Το Πρίσμα του Miller (1990) και το μεταγενέστερο Πυραμидικό Μοντέλο (Constantinou et al., 2017) μεταφράζουν αυτές τις ιδέες σε παιδαγωγικά πλαίσια για την αγωγή υγείας. Απεικονίζουν μια αναπτυξιακή πορεία από το «ξέρει» στο «κάνει», τονίζοντας ότι η ικανότητα αποδεικνύεται μέσω της συμπεριφοράς σε αυθεντικά πλαίσια, και όχι μόνο μέσω της θεωρητικής κατανόησης.

Σε όλα αυτά τα μοντέλα, αναδύεται ένας κοινός άξονας: η πολιτισμική ικανότητα είναι σχεσιακή, στοχαστική και πρακτική. Απαιτεί ενσυναίσθηση, ταπεινότητα και την ικανότητα να διαπραγματεύεται κανείς το νόημα με τους άλλους. Στην εκπαίδευση, απαιτεί επίσης θεσμική δέσμευση — τα προγράμματα σπουδών, τα συστήματα αξιολόγησης και τα μαθησιακά περιβάλλοντα πρέπει όλα να ενισχύουν τις αξίες της ένταξης.

2.2. Πολιτισμική ικανότητα στην εκπαίδευση στον τομέα της υγείας

Έννοια και εξέλιξη

Η πολιτισμική ικανότητα έχει καταστεί θεμελιώδης έννοια στην εκπαίδευση στον τομέα της υγείας τις τελευταίες τρεις δεκαετίες. Αναφέρεται στην ικανότητα των επαγγελματιών και των ιδρυμάτων να κατανοούν, να εκτιμούν και να αλληλεπιδρούν αποτελεσματικά με άτομα από διαφορετικά πολιτισμικά, γλωσσικά και κοινωνικά υπόβαθρα. Πέρα από την απλή συνειδητοποίηση της διαφοράς, απαιτεί μια δυναμική διαδικασία μάθησης, αναστοχασμού και προσαρμογής.

Σύμφωνα με τους Betancourt, Green, Carrillo και Ananeh-Firempong (2002), η πολιτισμική ικανότητα περιλαμβάνει την ικανότητα των συστημάτων υγείας και των παρόχων υγειονομικής περίθαλψης «να παρέχουν υπηρεσίες που ανταποκρίνονται στις κοινωνικές, πολιτισμικές και γλωσσικές ανάγκες των ασθενών». Ο ορισμός αυτός μετατοπίζει την εστίαση από το ατομικό στο θεσμικό επίπεδο, υπογραμμίζοντας ότι η πολιτισμική ικανότητα πρέπει να διαπερνά τις πολιτικές, την εκπαίδευση και την οργανωτική κουλτούρα.

Other frameworks have contributed complementary perspectives:

- Οι Papadopoulos, Tilki και Taylor (1998) πρότειναν ένα μοντέλο τεσσάρων σταδίων που περιλαμβάνει την πολιτισμική συνειδητοποίηση, την πολιτισμική γνώση, την πολιτισμική ευαισθησία και την πολιτισμική ικανότητα. Το μοντέλο αυτό υπογραμμίζει την αυτοανασκόπηση ως θεμέλιο της ικανότητας και ενσωματώνει πολυπολιτισμικές και αντιρατσιστικές διαστάσεις, υπενθυμίζοντας στους εκπαιδευτικούς ότι η ισότητα δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς την καταπολέμηση των διακρίσεων.

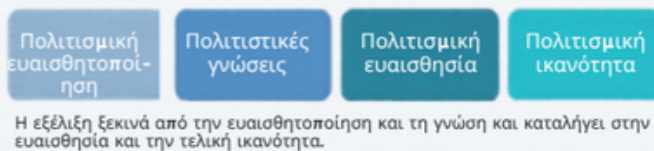
- Η Campinha-Bacote (2002) περιέγραψε την πολιτισμική ικανότητα ως έναν συνεχή κύκλο πέντε δομών: πολιτισμική ευαισθητοποίηση, πολιτισμική γνώση, πολιτισμική δεξιότητα, πολιτισμικές συναντήσεις και πολιτισμική επιθυμία. Αυτό το μοντέλο διεργασίας υπογραμμίζει την κινητοποίηση — την γνήσια επιθυμία να ασχοληθεί κανείς με την πολυμορφία — ως κινητήρια δύναμη της ικανότητας.
- Το Πρίσμα του Miller (1990) και το μεταγενέστερο Πυραμικό Μοντέλο (Constantinou et al., 2017) μεταφράζουν αυτές τις ιδέες σε παιδαγωγικά πλαίσια για την αγωγή υγείας. Απεικονίζουν μια αναπτυξιακή πορεία από το «ξέρει» στο «κάνει», τονίζοντας ότι η ικανότητα αποδεικνύεται μέσω της συμπεριφοράς σε αυθεντικά πλαίσια, και όχι μόνο μέσω της θεωρητικής κατανόησης.

Σε όλα αυτά τα μοντέλα, αναδύεται ένας κοινός άξονας: η πολιτισμική ικανότητα είναι σχεσιακή, στοχαστική και πρακτική. Απαιτεί ενσυναίσθηση, ταπεινότητα και την ικανότητα να διαπραγματεύεται κανείς το νόημα με τους άλλους. Στην εκπαίδευση, απαιτεί επίσης θεσμική δέσμευση — τα προγράμματα σπουδών, τα συστήματα αξιολόγησης και τα μαθησιακά περιβάλλοντα πρέπει όλα να ενισχύουν τις αξίες της ένταξης.

Θεωρητικά μοντέλα και μοντέλα διαδικασιών

Το μοντέλο τεσσάρων σταδίων του Παπαδόπουλου

Παιδαγωγική εφαρμογή

Το Πρίσμα του Miller & Το Μοντέλο της Πυραμίδας

Παρακολουθεί την εξέλιξη από τη θεωρητική κατανόηση έως την επαγγελματική δράση.

Ικανότητα βασισμένη στη συμπεριφορά
Η ικανότητα αποδεικνύεται μέσω της πραγματικής συμπεριφοράς και όχι μόνο μέσω της θεωρητικής κατανόησης.

Ο κινητήρας της επιθυμίας (Campinha-Bacote)

Αναγνωρίζει την ειλικρινή κινητοποίηση ως τον κύριο παράγοντα που οδηγεί στην προώθηση της πολυμορφίας.

Σχήμα 1. Βασικά θεωρητικά πλαίσια και παιδαγωγικά μοντέλα για την ανάπτυξη πολιτισμικής ικανότητας. Πηγή: Επεξεργασία των συγγραφέων με βάση τους Papadopoulos et al. (1998), Campinha-Bacote (2002) και Miller (1990): οπτικός σχεδιασμός με τη βοήθεια τεχνητής νοημοσύνης.

ΦΑπό τη θεωρία στην πράξη

Η ενσωμάτωση της πολιτισμικής ικανότητας στην εκπαίδευση στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης βελτιώνει την ισότητα και την ποιότητα σε πολλαπλά επίπεδα:

- Για τους ασθενείς και τους χρήστες των υπηρεσιών, ενισχύει την επικοινωνία, την εμπιστοσύνη, τη συμμόρφωση με τη θεραπεία και την ικανοποίηση.
- Για τους επαγγελματίες, ενισχύει την αυτογνωσία και μειώνει τις προκαταλήψεις, οδηγώντας σε πιο ηθική και τεκμηριωμένη λήψη αποφάσεων.
- Για τους φορείς, βελτιώνει την ανταπόκριση στις διαφορετικές κοινότητες, ενισχύοντας τη λογοδοσία και την κοινωνική νομιμοποίηση.

Στο πλαίσιο του Στόχου 3 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, η πολιτισμική ικανότητα αποτελεί τόσο μέσο όσο και αποτέλεσμα: μέσο για την επίτευξη καλής υγείας μέσω μιας φροντίδας χωρίς αποκλεισμούς και με σεβασμό, αλλά και αποτέλεσμα εκπαιδευτικών συστημάτων που εκτιμούν την ενσυναίσθηση, τη διαφορετικότητα και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Οι πρακτικές εφαρμογές στην ΕΕΚ περιλαμβάνουν:

- ενσωμάτωση περιπτώσιολογικών μελετών που παρουσιάζουν ασθενείς με διαφορετικό πολιτισμικό, θρησκευτικό ή γλωσσικό υπόβαθρο
- διεξαγωγή παιχνιδιών ρόλων και προσομοιώσεων για την εξάσκηση της επικοινωνίας με πολιτισμική ευαισθησία
- προώθηση της τήρησης ημερολογίων αναστοχασμού, όπου οι φοιτητές αναλύουν τις παραδοχές και τις προκαταλήψεις τους
- και ανάπτυξη προγραμμάτων μάθησης μέσω της παροχής υπηρεσιών σε συνεργασία με οργανώσεις της κοινότητας, επιτρέποντας στους μαθητές να βιώσουν από πρώτο χέρι τη διαπολιτισμική αλληλεπίδραση.

Ευρωπαϊκές και παγκόσμιες προοπτικές

Σε όλη την Ευρώπη, διάφορες πρωτοβουλίες καταδεικνύουν την εφαρμογή της κατάρτισης σε θέματα πολιτισμικής ικανότητας στην εκπαίδευση στον τομέα της υγείας. Ακολουθούν μερικά παραδείγματα:

- Τα σχολεία SOSU της Δανίας ενσωματώνουν πολυπολιτισμικές προοπτικές σε μαθήματα όπως Υγεία, Ηθική και Επικοινωνία, και παρέχουν πρόσθετη γλωσσική υποστήριξη σε φοιτητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο.
- Το Πανεπιστήμιο της Λευκωσίας (Κύπρος) χρησιμοποιεί ένα μοντέλο σπειροειδούς κλιμακωτής προσέγγισης, όπου η πολιτισμική ικανότητα επανεξετάζεται και εμβαθύνεται κάθε ακαδημαϊκό έτος μέσω κλινικών προσομοιώσεων και αναστοχαστικής πρακτικής.
- Στην Ισπανία, το πρόγραμμα FORINTER και η Ανδαλουσιανή Σχολή Δημόσιας Υγείας προσφέρουν εκπαίδευση διαπολιτισμικής διαμεσολάβησης για το προσωπικό της υγειονομικής περίθαλψης, συνδέοντας τις δεξιότητες επικοινωνίας με την εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα.
- Η Σχολή Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Solc Nou στη Βαρκελώνη διοργανώνει ένα πρόγραμμα μάθησης μέσω της παροχής υπηρεσιών, στο πλαίσιο του οποίου φοιτητές βοηθούν νοσηλευτών διδάσκουν δεξιότητες φροντίδας ηλικιωμένων σε νεοαφιχθέντες μετανάστες — μια άσκηση που ενισχύει ταυτόχρονα την ενσυναίσθηση και την κοινωνική ευθύνη.

Τα παραδείγματα αυτά καταδεικνύουν ότι η πολιτισμική ικανότητα δεν αποτελεί ένα μεμονωμένο μάθημα, αλλά μια διατομεακή ικανότητα που διαπερνά το σύνολο των προγραμμάτων σπουδών και της πρακτικής.

Η διασταύρωση μεταξύ του Στόχου 3 των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης και της πολιτισμικά ευαίσθητης φροντίδας

Η σχέση μεταξύ του Στόχου 3 των ΣΒΑ και της πολιτισμικής ικανότητας είναι αμοιβαία. Η επιδίωξη του Στόχου 3 για «ευημερία για όλους» δεν μπορεί να υλοποιηθεί χωρίς να ληφθούν υπόψη οι πολιτισμικοί και κοινωνικοί καθοριστικοί παράγοντες της υγείας· αντιστρόφως, η πολιτισμική ικανότητα παρέχει τα παιδαγωγικά και ηθικά εργαλεία για την εφαρμογή αυτού του στόχου στην πράξη.

Μια προσέγγιση που ανταποκρίνεται στις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες επιτρέπει στους επαγγελματίες:

- να αναγνωρίζουν τον τρόπο με τον οποίο ο πολιτισμός διαμορφώνει τις αντιλήψεις για την ασθένεια, τον πόνο, τους ρόλους των φύλων ή την ψυχική υγεία;
- να προσαρμόζουν τις παρεμβάσεις στα επεξηγηματικά μοντέλα των ασθενών και στη δυναμική της οικογένειας
- να επικοινωνούν πέρα από τα γλωσσικά εμπόδια, χρησιμοποιώντας διερμηνείς ή οπτικά βοηθήματα όταν είναι απαραίτητο και
- να υποστηρίζουν πολιτικές ισότητας που εξαλείφουν τα συστημικά εμπόδια στην περίθαλψη.

Συνδέοντας την πολιτισμική ικανότητα με τον ΣΒΑ 3, η ΕΕΚ τοποθετεί τις καθημερινές επαγγελματικές δράσεις στο πλαίσιο μιας παγκόσμιας ηθικής βιωσιμότητας και ένταξης. Κάθε μαθητής που εκπαιδεύεται να ακούει με σεβασμό, να εξηγεί μια διάγνωση με σαφήνεια ή να προσαρμόζει τις διατροφικές συστάσεις στις πολιτισμικές πρακτικές γίνεται πρωταγωνιστής της Ατζέντας 2030.

**SUSTAINABLE
DEVELOPMENT GOALS**

2.3. Γιατί η πολιτισμική ικανότητα έχει σημασία στην ΕΕΚ

Προκλήσεις που εντοπίστηκαν σε ιδρύματα ΕΕΚ

Η έρευνα Erasmus+ που διεξήχθη στη Δανία, την Κύπρο και την Ισπανία (70 ερωτηθέντες, 2024) αποκάλυψε διάφορα εμπόδια στην ενσωμάτωση της πολιτισμικής ικανότητας στα προγράμματα ΕΕΚ:

- Περιορισμένη εμπειρογνωμοσύνη και κατάρτιση μεταξύ των εκπαιδευτικών: 44 συμμετέχοντες αναγνώρισαν την έλλειψη γνώσεων ως το κύριο εμπόδιο.
- Χρονικοί περιορισμοί σε προγράμματα σπουδών που είναι ήδη κορεσμένα με τεχνικό περιεχόμενο.
- Έλλειψη πόρων και διδακτικού υλικού ειδικά προσαρμοσμένου στο πλαίσιο της ΕΕΚ.
- Αντίσταση στην αλλαγή από μέρους ορισμένων εκπαιδευτικών ή μαθητών, συχνά λόγω της εσφαλμένης αντίληψης ότι η πολιτισμική ικανότητα είναι «αδύναμη» ή δευτερεύουσα.
- Ανομοιογενής θεσμική υποστήριξη, η οποία οδηγεί σε αποσπασματική εφαρμογή και χαμηλή βιωσιμότητα.

Παρά τις προκλήσεις αυτές, η ίδια μελέτη κατέδειξε ισχυρή κινητοποίηση μεταξύ των εκπαιδευτικών: πάνω από το 85 % εξέφρασε τη βούληση να συμμετάσχει σε μελλοντική κατάρτιση. Αυτό αποδεικνύει ότι υπάρχει γόνιμο έδαφος για αλλαγή — αυτό που λείπει από τους εκπαιδευτικούς δεν είναι η πρόθεση, αλλά η δομημένη υποστήριξη.

Επιπτώσεις για τους εκπαιδευτικούς

Οι εκπαιδευτές της ΕΕΚ κατέχουν στρατηγική θέση μεταξύ πολιτικής και πράξης. Μεταφράζουν τις κοινωνικές αξίες στην καθημερινή διδασκαλία και, ως εκ τούτου, διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της νοοτροπίας των μελλοντικών επαγγελματιών. Ενσωματώνοντας την πολιτισμική ικανότητα, οι εκπαιδευτικοί:

- προβάλλουν στάσεις χωρίς αποκλεισμούς, τις οποίες οι μαθητές αναπαράγουν σε επαγγελματικά περιβάλλοντα
- δημιουργούν ψυχολογικά ασφαλείς τάξεις όπου η πολυμορφία εκτιμάται
- ενισχύουν τις δεξιότητες κριτικής σκέψης και επικοινωνίας των μαθητών και
- συμβάλλουν άμεσα στην προτεραιότητα της ΕΕ για την ένταξη και την πολυμορφία στην εκπαίδευση.

Η πολιτισμική ικανότητα ωφελεί επίσης τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς. Διευρύνει το παιδαγωγικό τους ρεπερτόριο, ενθαρρύνει τη στοχαστική διδασκαλία και ενισχύει τη συνεργασία στο πλαίσιο πολυπολιτισμικών ομάδων προσωπικού. Για πολλούς εκπαιδευτικούς, η ανάπτυξη αυτής της ικανότητας αποτελεί μια μορφή επαγγελματικής ανανέωσης — μια ευκαιρία να επανασυνδεθούν με τον ηθικό πυρήνα της αποστολής τους: τη φροντίδα των ανθρώπων σε όλη τους τη διαφορετικότητα.

Οφέλη για τους μαθητές και τις κοινότητες

Οι φοιτητές που εκπαιδεύονται σε περιβάλλοντα με πολιτισμική ευαισθησία αποκτούν όχι μόνο τεχνικές δεξιότητες, αλλά και στάσεις όπως η ενσυναίσθηση, η προσαρμοστικότητα και ο διαπολιτισμικός διάλογος. Αυτές οι ιδιότητες βελτιώνουν την απασχολησιμότητα και προετοιμάζουν τους αποφοίτους για τις παγκοσμιοποιημένες αγορές εργασίας, όπου η συνεργασία παρά τις διαφορές αποτελεί τον κανόνα.

Οι κοινότητες επίσης επωφελούνται από μια τέτοια εκπαίδευση. Όταν οι απόφοιτοι της ΕΕΚ εισέρχονται στην αγορά εργασίας με δεξιότητες πολιτισμικής ευαισθησίας, τα ιδρύματα υγειονομικής περίθαλψης ανταποκρίνονται καλύτερα στις ανάγκες, τα λάθη στην επικοινωνία μειώνονται, ενώ η ικανοποίηση και η εμπιστοσύνη των ασθενών αυξάνονται — αποτελέσματα που συμβάλλουν άμεσα στην επίτευξη των στόχων του ΣΒΑ 3.

Μετασχηματιστικό δυναμικό στο σύστημα ΕΕΚ

Η ενσωμάτωση της πολιτισμικής ικανότητας αναδιαμορφώνει το σύστημα ΕΕΚ με τρεις μετασχηματιστικούς τρόπους:

- Καινοτομία στο πρόγραμμα σπουδών — εισαγωγή διεπιστημονικών ενοτήτων που συνδέουν τις επιστήμες της υγείας με την κοινωνιολογία, την ψυχολογία και την ηθική.
- Θεσμική αλλαγή — ενσωμάτωση πολιτικών ένταξης και πολυμορφίας στην πρόσληψη, την καθοδήγηση και την αξιολόγηση.
- Εμπλοκή της κοινότητας — ενίσχυση των συνεργασιών με ΜΚΟ, ενώσεις μεταναστών και τοπικές υγειονομικές αρχές.

Κάθε μία από αυτές τις μεταμορφώσεις απαιτεί ηγεσία και όραμα. Οι εκπαιδευτές ΕΕΚ είναι καταλύτες αυτής της αλλαγής: ευθυγραμμίζοντας τη διδασκαλία τους με τις αρχές του ΣΒΑ 3, συμβάλλουν στη δημιουργία μαθησιακών περιβαλλόντων που αντικατοπτρίζουν την κοινωνία που επιδιώκουμε να οικοδομήσουμε — υγιή, χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμη.

Προς μια κοινή γλώσσα και κατανόηση

Για να εδραιωθούν αυτές οι αλλαγές, όλοι οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται ένα κοινό εννοιολογικό υπόβαθρο. Επομένως, η ενότητα αυτή παρέχει ένα κοινό λεξιλόγιο, συνδέοντας την παγκόσμια πολιτική (ΣΒΑ 3) με την παιδαγωγική πρακτική (πολιτισμική ικανότητα). Είτε ένας εκπαιδευτής διδάσκει ανατομία, κοινωνική φροντίδα είτε προσχολική εκπαίδευση, η κατανόηση αυτών των εννοιών του επιτρέπει να εντάξει τα μαθήματά του σε ένα ευρύτερο ηθικό πλαίσιο.

Στις επόμενες ενότητες αυτού του εγχειριδίου, οι αναγνώστες θα βρουν στρατηγικές, μελέτες περιπτώσεων και εργαλεία για την εφαρμογή αυτών των ιδεών. Ωστόσο, το σημείο εκκίνησης — το «γιατί» — βρίσκεται εδώ: η αναγνώριση ότι η καλή υγεία και η ευημερία για όλους είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τον σεβασμό της πολιτισμικής πολυμορφίας και την εκπαίδευση επαγγελματιών ικανών να ενσαρκώνουν αυτόν τον σεβασμό.

2.4. Cultural Competence without Stereotyping: Seeing the Person Beyond the Category

Ενώ η πολιτισμική ικανότητα ενθαρρύνει τους επαγγελματίες να κατανοήσουν πώς οι πολιτισμικοί, κοινωνικοί και οικονομικοί παράγοντες μπορούν να επηρεάσουν τις πεποιθήσεις, τις συμπεριφορές και τις προσδοκίες σε θέματα υγείας, είναι εξίσου σημαντικό να αποφεύγεται η αναγωγή των ατόμων σε αυτά τα χαρακτηριστικά.

Τα άτομα δεν αντιπροσωπεύουν τον πολιτισμό, την εθνικότητα, τη θρησκεία, το μεταναστευτικό καθεστώς ή την κοινωνικοοικονομική τους κατάσταση. Κάθε άτομο συνδυάζει πολλαπλές ταυτότητες, εμπειρίες, προτιμήσεις και προσωπικές ιστορίες που διαμορφώνουν την ταυτότητά του. Δύο άτομα που ανήκουν στην ίδια πολιτισμική ομάδα μπορεί να έχουν πολύ διαφορετικές αξίες, ανάγκες και προσδοκίες όσον αφορά την υγεία και τη φροντίδα.

Για τον λόγο αυτό, η πολιτισμική ικανότητα δεν πρέπει ποτέ να χρησιμοποιείται ως εργαλείο για την πρόβλεψη συμπεριφορών ή τη διατύπωση συμπερασμάτων σχετικά με τα άτομα. Αντίθετα, θα πρέπει να βοηθά τους επαγγελματίες να θέτουν καλύτερες ερωτήσεις, να ακούν πιο προσεκτικά και να προσεγγίζουν κάθε άτομο με ανοιχτό πνεύμα και περιέργεια.

Η προοπτική αυτή συνδέεται στενά με τις έννοιες της φροντίδας με επίκεντρο το άτομο και της πολιτισμικής ταπεινότητας. Αντί να υποθέτουμε ότι οι επαγγελματίες μπορούν να γίνουν ειδικοί σε κάθε πολιτισμό, η πολιτισμική ταπεινότητα ενθαρρύνει τη συνεχή αυτοανασκόπηση, την αναγνώριση των προσωπικών προκαταλήψεων και την προθυμία να μαθαίνουμε από κάθε ατομική συνάντηση.

Οι επαγγελματίες του τομέα της υγείας και της κοινωνικής πρόνοιας θα πρέπει, επομένως, να χρησιμοποιούν τις πολιτισμικές γνώσεις ως αφετηρία για τον διάλογο και όχι ως υποκατάστατο αυτού. Η κατανόηση των πολιτισμικών προτύπων μπορεί να προσφέρει χρήσιμο πλαίσιο, αλλά το άτομο πρέπει πάντα να παραμένει στο επίκεντρο της αξιολόγησης, της επικοινωνίας και της λήψης αποφάσεων.

Ο απώτερος στόχος δεν είναι απλώς η πολιτισμικά κατάλληλη φροντίδα, αλλά η φροντίδα που είναι επικεντρωμένη στο άτομο, δίκαιη και σεβαστή, η οποία αναγνωρίζει τόσο τη σημασία της πολιτισμικής πολυμορφίας όσο και τη μοναδικότητα κάθε ατόμου.

Integrating Cultural Competence Into Social
and Healthcare Vet education

Βιβλιογραφία

- Betancourt, J. R., Green, A. R., Carrillo, J. E., & Ananeh-Firempong, O. (2003). Defining cultural competence: A practical framework for addressing racial/ethnic disparities in health and health care. *Public Health Reports*, 118(4), 293–302.
- Campinha-Bacote, J. (2002). The process of cultural competence in the delivery of healthcare services: A model of care. *Journal of Transcultural Nursing*, 13(3), 181–184.
- Papadopoulos, I., Tilki, M., & Taylor, G. (1998). *Transcultural Care: A Guide for Health-Care Professionals*. Quay Books.
- Constantinou, C. S., Papageorgiou, A., Samoutis, G., & McCrorie, P. (2017). Acquire, apply and activate knowledge: A pyramid model for teaching and integrating cultural competence in medical curricula. *Patient Education and Counseling*, 101(6), 1147–1151.
- European Commission. (2020). *Council Recommendation on vocational education and training (VET) for sustainable competitiveness, social fairness and resilience*. Brussels.
- European Commission. (2020). *European Skills Agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience*. Brussels.
- Junta de Andalucía. (2009). *FORINTER2: Formación en Interculturalidad y Migraciones*. Seville: Consejería de Salud.
- Escuela Andaluza de Salud Pública. (2024). *Intercultural Mediation in the Healthcare Context*. Granada.
- University of Nicosia Medical School. (2020). *Cultural Competence Training Team Project Report*. Nicosia.
- SOSU Østjylland. (2023). *Integration of SDG 3 and Cultural Competence in VET Healthcare Curricula*. Aarhus.
- World Health Organization (WHO). (2023). *Health Equity and Cultural Determinants of Well-being: Guidance for Education and Training*. Geneva.

3. Ενσωμάτωση του ΣΒΑ 3 σε συγκεκριμένους τομείς

Εγχειρίδιο ΕΕΚ : Ενσωμάτωση
του ΣΒΑ 3 και της πολιτισμικής
ικανότητας στην εκπαίδευση
στον τομέα της κοινωνικής
πρόνοιας και της υγείας

Η πολιτισμική ικανότητα δεν αποτελεί απλώς ένα «πρόσθετο» στοιχείο του ΣΒΑ 3, αλλά μια θεμελιώδη προϋπόθεση για την επίτευξη της ισότητας στην υγεία στις ολοένα και πιο πολυπολιτισμικές ευρωπαϊκές κοινωνίες. Στους τομείς της κοινωνικής φροντίδας, της υγειονομικής περίθαλψης, της παιδικής φροντίδας και της οδοντιατρικής περίθαλψης, η πολιτισμικά ικανή πρακτική διαμορφώνει την πρόσβαση, την ποιότητα, την εμπιστοσύνη και τα αποτελέσματα. Επειδή οι επαγγελματίες που έχουν εκπαιδευτεί μέσω της ΕΕΚ αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της καθημερινής παροχής υπηρεσιών, τα συστήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη μετατροπή του ΣΒΑ 3 από πολιτική φιλοδοξία σε ζωντανή πραγματικότητα. Η συστηματική ενσωμάτωση της πολιτισμικής ικανότητας στα προγράμματα σπουδών της ΕΕΚ είναι επομένως απαραίτητη για την επαγγελματική ποιότητα, την ηθική πρακτική και τη βιώσιμη ισότητα στην υγεία.

3.1. Κοινωνική φροντίδα

3.1.1 Πολιτισμική ικανότητα στα ευρωπαϊκά συστήματα κοινωνικής φροντίδας

Ο Στόχος Βιώσιμης Ανάπτυξης 3 (ΣΒΑ 3) των Ηνωμένων Εθνών αποσκοπεί στο να «εξασφαλίσει υγιή ζωή και να προάγει την ευημερία για όλους, σε όλες τις ηλικίες» (ΟΗΕ, 2015). Στην Ευρώπη, ο στόχος αυτός είναι βαθιά ριζωμένος στις παραδόσεις του κράτους πρόνοιας, οι οποίες δίνουν έμφαση στην καθολική πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη και στις κοινωνικές υπηρεσίες. Ωστόσο, η αυξανόμενη μετανάστευση, η δημογραφική γήρανση και οι διευρυνόμενες κοινωνικοοικονομικές ανισότητες έχουν αμφισβητήσει την παραδοχή ότι τα καθολικά συστήματα οδηγούν αυτόματα σε δίκαια αποτελέσματα.

Σε χώρες όπως η Δανία, η Ισπανία και η Κύπρος, έχουν καταγραφεί επίμονες ανισότητες στην υγεία και την ευημερία με βάση την εθνικότητα, το μεταναστευτικό καθεστώς, τη γλωσσική επάρκεια, την κοινωνικοοικονομική θέση και το πολιτισμικό υπόβαθρο (ΠΟΥ Ευρώπη, 2022). Αυτές οι ανισότητες εκδηλώνονται με τη διαφοροποιημένη πρόσβαση σε υπηρεσίες πρόληψης, τις διακυμάνσεις στην τήρηση της θεραπείας, τις ανισότητες στα αποτελέσματα ψυχικής υγείας και τις άνισες εμπειρίες περίθαλψης. Κατά συνέπεια, ο ΣΒΑ 3 δεν μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω βιοϊατρικών προόδων ή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Απαιτεί συστηματική προσοχή στις πολιτισμικές διαστάσεις της υγείας, της ασθένειας, της φροντίδας και της επικοινωνίας.

Η κοινωνική φροντίδα είναι κεντρικής σημασίας για την επίτευξη του ΣΒΑ 3, καθώς ανταποκρίνεται στις ανάγκες των ευάλωτων πληθυσμών, συμπεριλαμβανομένων των ηλικιωμένων, των ατόμων με αναπηρίες, των μεταναστών, των προσφύγων και των κοινωνικά περιθωριοποιημένων ομάδων. Σε αυτό το πλαίσιο, η πολιτισμική ικανότητα περιλαμβάνει την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι πολιτισμικοί κανόνες και αξίες διαμορφώνουν τις αντιλήψεις σχετικά με την εξάρτηση, την αυτονομία, την οικογενειακή ευθύνη, την αξιοπρέπεια και τις αποδεκτές μορφές φροντίδας.

Στη Δανία, οι δημοτικές υπηρεσίες φροντίδας ηλικιωμένων συνεργάζονται όλο και περισσότερο με ηλικιωμένους μετανάστες, οι οποίοι ενδέχεται να έχουν προσδοκίες φροντίδας που διαφέρουν από τις κυρίαρχες κοινωνικές πρότυπες, ιδίως όσον αφορά τη συμμετοχή της οικογένειας και την υποστήριξη από ιδρύματα. Έρευνες δείχνουν ότι οι πρακτικές φροντίδας που δεν λαμβάνουν υπόψη τις πολιτισμικές διαφορές μπορούν να οδηγήσουν σε κοινωνική απομόνωση, δυσπιστία απέναντι στις υπηρεσίες και υποαξιοποίηση της διαθέσιμης υποστήριξης (Rostgaard et al., 2021). Παρόμοιες προκλήσεις έχουν εντοπιστεί στην Ισπανία και την Κύπρο, όπου τα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας προσαρμόζονται σε πληθυσμούς που παρουσιάζουν ολοένα και μεγαλύτερη ποικιλομορφία.

Για να ξεπεραστούν οι περιστασιακές ή επιφανειακές αντιδράσεις στην πολυμορφία, διάφορα καθιερωμένα πλαίσια πολιτισμικής ικανότητας προσφέρουν εννοιολογική σαφήνεια και μια κοινή επαγγελματική γλώσσα για εκπαιδευτικούς και επαγγελματίες.

Η Campinha-Bacote αντιλαμβάνεται την πολιτισμική ικανότητα ως μια δυναμική και συνεχή διαδικασία και όχι ως ένα στατικό τελικό σημείο. Το μοντέλο της περιλαμβάνει πέντε αλληλένδετα στοιχεία:

- πολιτισμική ευαισθητοποίηση (κριτική αυτοανασκόπηση των δικών μας παραδοχών και προκαταλήψεων)
- πολιτισμική γνώση (αναζήτηση πληροφοριών σχετικά με διαφορετικές κοσμοθεωρίες και πρακτικές)
- πολιτισμικές δεξιότητες (η ικανότητα να διεξάγουμε αξιολογήσεις και παρεμβάσεις με πολιτισμική ευαισθησία)
- πολιτισμικές επαφές (άμεση επαφή με άτομα διαφορετικών πολιτισμικών καταβολών)
- πολιτισμική επιθυμία (η εγγενής κινητοποίηση για συμμετοχή σε αυτή τη διαδικασία).

Αυτό το μοντέλο συνάδει με τις ευρωπαϊκές προσεγγίσεις της δια βίου μάθησης και της αναστοχαστικής πρακτικής, ιδίως στο πλαίσιο της επαγγελματικής εκπαίδευσης στη Δανία και την Ισπανία.

Το μοντέλο του Campinha-Bacote στην κοινωνική και υγειονομική περίθαλψη

(Υγειονομική περίθαλψη / Κοινωνική φροντίδα)

Πλαίσιο

Είστε βοηθός υγειονομικής περίθαλψης και παρέχετε φροντίδα στο σπίτι σε έναν ηλικιωμένο άνδρα με κακώς ελεγχόμενο διαβήτη τύπου 2. Ο άνδρας έχει τουρκική καταγωγή και ζει μόνος. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψής σας, παρατηρείτε ένα μεγάλο μπολ με γλυκά και αρτοσκευάσματα τοποθετημένο σε εμφανές σημείο στο τραπέζι του σαλονιού.

Από βιοϊατρική άποψη και από την άποψη της προαγωγής της υγείας, εκτιμάται ότι:

- η συχνή κατανάλωση γλυκών αυξάνει τον κίνδυνο διακυμάνσεων της γλυκόζης στο αίμα
- η μείωση των ορατών πειρασμών θα συνέβαλε στην καλύτερη διαχείριση του διαβήτη

Όταν θέτετε το ζήτημα, ο άνδρας εξηγεί:

«Στην κουλτούρα μου, πρέπει πάντα να έχεις κάτι γλυκό να προσφέρεις στους επισκέπτες. Διαφορετικά, θεωρείται αγένεια.»

Εφαρμογή του μοντέλου της Campinha-Bacote

- Πολιτισμική ευαισθητοποίηση: Αναλογίζεστε τις δικές σας παραδοχές σχετικά με τα υγιεινά οικιακά περιβάλλοντα και αναγνωρίζετε ότι αυτές διαμορφώνονται από το επαγγελματικό και πολιτισμικό σας υπόβαθρο.
- Πολιτισμική γνώση: Κατανοείτε ότι η φιλοξενία και η γενναιοδωρία προς τους επισκέπτες έχουν μεγάλη πολιτισμική αξία για τον χρήστη των υπηρεσιών.
- Πολιτισμική δεξιότητα: Προσαρμόζετε τις συμβουλές σας για την υγεία έτσι ώστε να σέβετε τις πολιτισμικές νόρμες, χωρίς να παραμελείτε τις ιατρικές ανάγκες.
- Πολιτισμικές επαφές: Εμπλέκεστε σε ανοιχτό διάλογο αντί να δίνετε εντολές ή να εκφράζετε κρίσεις.
- Πολιτισμική βούληση: Έχετε πραγματική πρόθεση να βρείτε μια λύση που να υποστηρίζει τόσο την υγεία όσο και την αξιοπρέπεια.

Επαγγελματική αντίδραση

Αντί να ζητήσετε από τον άνδρα να απομακρύνει εντελώς τα γλυκά, διερευνήστε μαζί εναλλακτικές στρατηγικές:

- να διατηρείτε μικρότερες ποσότητες σε κοινή θέα
- να προσφέρετε στους επισκέπτες εναλλακτικές επιλογές χωρίς ζάχαρη ή με χαμηλή περιεκτικότητα σε ζάχαρη
- να τοποθετείτε τα γλυκά σε λιγότερο ορατή θέση

Σημείο μάθησης για τους μαθητές ΕΕΚ

Η πολιτισμική ικανότητα δεν σημαίνει εγκατάλειψη των επαγγελματικών προτύπων. Περιλαμβάνει τη διαπραγμάτευση πολιτισμικά αποδεκτών λύσεων που υποστηρίζουν την υγεία, την αυτονομία και την εμπιστοσύνη.

Οι Betancourt et al. (2003) συνδέουν ρητά την πολιτισμική ικανότητα με τα αποτελέσματα της ισότητας στην υγεία, τονίζοντας τρία αλληλένδετα επίπεδα του συστήματος:

- Το κλινικό ή διαπροσωπικό επίπεδο (επικοινωνία και κοινή λήψη αποφάσεων)
- Το οργανωτικό επίπεδο (πολιτικές, υπηρεσίες διερμηνείας και συλλογή δεδομένων)
- Το δομικό επίπεδο (πρόσβαση, συντονισμός και θεσμική εμπιστοσύνη).

Το πλαίσιο αυτό έχει διαμορφώσει στρατηγικές με γνώμονα την ισότητα στα ευρωπαϊκά συστήματα υγείας και κοινωνικής πρόνοιας, συμπεριλαμβανομένων των πολιτισμικά προσαρμοσμένων διαδρομών περίθαλψης στη Δανία και των υπηρεσιών διαπολιτισμικής διαμεσολάβησης στην ισπανική πρωτοβάθμια περίθαλψη.

Το πλαίσιο του Betancourt και η ισότητα στην υγεία στην προληπτική περίθαλψη

(Υγειονομική περίθαλψη / Κοινωνική πρόνοια)

Πλαίσιο

Ένας κοινωνικός λειτουργός παρατηρεί ότι γυναίκες από ορισμένες κοινότητες μεταναστών σπάνια προσέρχονται στα προγραμματισμένα ραντεβού για προληπτικό έλεγχο καρκίνου, παρά το γεγονός ότι λαμβάνουν γραπτές προσκλήσεις από τις υγειονομικές αρχές.

Μια εξήγηση που εστιάζει στο άτομο θα μπορούσε να είναι:

«Δεν δίνουν προτεραιότητα στην προληπτική φροντίδα.»

Εφαρμογή του πολυεπίπεδου πλαισίου του Betancourt

- **Κλινικό/διαπροσωπικό επίπεδο:** Οι γραπτές προσκλήσεις διατίθενται μόνο στη γλώσσα της πλειοψηφίας και ενδέχεται να είναι δύσκολο να κατανοηθούν.
- **Οργανωτικό επίπεδο:** Οι υπηρεσίες διερμηνείας δεν είναι συστηματικά διαθέσιμες κατά τη διάρκεια των επισκέψεων παρακολούθησης.
- **Δομικό επίπεδο:** Ορισμένες γυναίκες έχουν περιορισμένη εμπιστοσύνη στους δημόσιους φορείς λόγω προηγούμενων εμπειριών στις χώρες καταγωγής τους.

Ανταπόκριση με γνώμονα την ισότητα

Ο δήμος συνεργάζεται με πολιτιστικούς μεσολαβητές και κοινοτικές οργανώσεις για:

- να εξηγήσει τα προγράμματα προληπτικού ελέγχου προφορικά και σε περιβάλλοντα που είναι πολιτισμικά οικεία
- να παρέχει υποστήριξη διερμηνείας κατά τη διάρκεια των ραντεβού
- να αντιμετωπίσει ανησυχίες και παρανοήσεις μέσω του διαλόγου

Σημείο μάθησης για τους φοιτητές ΕΕΚ

Οι ανισότητες στον τομέα της υγείας συχνά οφείλονται σε εμπόδια που υπάρχουν σε επίπεδο συστήματος και όχι σε ατομικές επιλογές. Η πολιτισμική ικανότητα περιλαμβάνει την αναγνώριση και την αντιμετώπιση αυτών των εμποδίων.

Το μοντέλο του **Παπαδόπουλου** ενσωματώνει περαιτέρω την πολιτισμική ικανότητα με την ηθική, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την κοινωνική δικαιοσύνη. Θεωρεί την πολιτισμική ικανότητα ως ηθική και επαγγελματική ευθύνη και όχι ως προαιρετική δεξιότητα. Το μοντέλο δίνει έμφαση στην πολιτισμική ευαισθητοποίηση, την πολιτισμική γνώση, την πολιτισμική ευαισθησία και την πολιτισμική ικανότητα ως εφαρμοσμένη ηθική δράση. Αυτή η προσέγγιση έχει ασκήσει ιδιαίτερη επιρροή στην εκπαίδευση στον τομέα της νοσηλευτικής και της κοινωνικής φροντίδας στην Κύπρο, ειδικά στην κατάρτιση επαγγελματιών που εργάζονται με πρόσφυγες και ασυνόδευτους ανηλίκους.

Το μοντέλο του Παπαδόπουλου:

- Πολιτισμική ευαισθητοποίηση
- Πολιτισμική γνώση
- Πολιτισμική ευαισθησία
- Πολιτισμική ικανότητα (ως εφαρμοσμένη ηθική δράση)

Ηθική Πολιτισμική Ικανότητα στη Φροντίδα Παιδιών

(Μοντέλο Παπαδόπουλου – Φροντίδα Παιδιών)

Πλαίσιο

Σε ένα Δανικό ίδρυμα προσχολικής αγωγής, τα μαθήματα κολύμβησης αποτελούν μέρος του υποχρεωτικού προγράμματος σπουδών. Μια οικογένεια με προσφυγικό υπόβαθρο εκφράζει την αμηχανία της για τη συμμετοχή του παιδιού της λόγω πολιτισμικών και θρησκευτικών ανησυχιών που σχετίζονται με την έκθεση του σώματος και τις δραστηριότητες μικτού φύλου.

Το δίλημμα

- Ένταξη και ισότιμη συμμετοχή
- Σεβασμός στις οικογενειακές αξίες και πεποιθήσεις

Εφαρμογή του μοντέλου του Παπαδόπουλου

- Πολιτισμική συνειδητοποίηση: Ο εκπαιδευτικός αναστοχάζεται τις δικές του παραδοχές σχετικά με την ισότητα και τη συμμετοχή.
- Πολιτισμική γνώση: Διερευνώνται και αναγνωρίζονται οι πολιτισμικές και θρησκευτικές απόψεις της οικογένειας.
- Πολιτισμική ευαισθησία: Ο εκπαιδευτικός ακούει με σεβασμό και αποφεύγει να αποδοκιμάζει τις ανησυχίες ως αντίσταση ή έλλειψη ένταξης.
- Πολιτισμική ικανότητα (ηθική δράση): Αναζητείται μια ισορροπημένη λύση που σέβεται τόσο τους θεσμικούς στόχους όσο και την αξιοπρέπεια της οικογένειας.

Επαγγελματική αντίδραση

Οι πιθανές λύσεις περιλαμβάνουν:

- την προσφορά μαθημάτων κολύμβησης με διαχωρισμό των φύλων
- την παροχή εναλλακτικών σωματικών δραστηριοτήτων
- την σαφή επικοινωνία του εκπαιδευτικού σκοπού των μαθημάτων κολύμβησης

Σημείο μάθησης για τους φοιτητές της ΕΕΚ

Η πολιτισμική ικανότητα περιλαμβάνει ηθική κρίση και διάλογο, και όχι την αυστηρή επιβολή κανόνων.

Αυτά τα πλαίσια έχουν άμεσες επιπτώσεις στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Οι απόφοιτοι της ΕΕΚ αποτελούν σημαντικό ποσοστό των επαγγελματιών πρώτης γραμμής στον τομέα της κοινωνικής φροντίδας και των συναφών υπηρεσιών. Ασχολούνται με καθημερινές, συνεχείς αλληλεπιδράσεις με τους χρήστες των υπηρεσιών σε περιβάλλοντα που χαρακτηρίζονται από ευαλωτότητα, εξάρτηση και σύνθετες κοινωνικές ανάγκες. Σε τέτοια περιβάλλοντα, οι πολιτισμικές παρεξηγήσεις δεν αποτελούν αφηρημένες προκλήσεις, αλλά συγκεκριμένους κινδύνους που μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο την αξιοπρέπεια, την εμπιστοσύνη, την ποιότητα της φροντίδας και την ευημερία. Η ενσωμάτωση της πολιτισμικής ικανότητας στα προγράμματα σπουδών της ΕΕΚ δεν αποτελεί, επομένως, μια προαιρετική βελτίωση, αλλά προαπαιτούμενο για την επαγγελματική επάρκεια και για την υλοποίηση του ΣΒΑ 3 στην καθημερινή πρακτική.

3.1.2 Πολιτισμική διαμεσολάβηση και ισότητα στην πράξη

Ενώ η ισότητα συνεπάγεται την ίδια μεταχείριση για όλους, η ισότητα αναγνωρίζει ότι τα άτομα και οι ομάδες έχουν διαφορετικές ανάγκες, πόρους και αφετηρίες. Η πολιτισμική ικανότητα λειτουργεί, επομένως, ως βασικός μηχανισμός για την παροχή κοινωνικών και υγειονομικών υπηρεσιών με βάση την ισότητα.

Ο πολιτισμός διαμορφώνει:

- τις πεποιθήσεις για την υγεία και τα μοντέλα εξήγησης της ασθένειας
- τις συμπεριφορές αναζήτησης βοήθειας και την εμπιστοσύνη στους θεσμούς
- τους τρόπους επικοινωνίας και τις προσδοκίες από τη φροντίδα
- τους οικογενειακούς ρόλους, τις συνήθειες φροντίδας και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων

Ο πολιτισμός διαμορφώνει τις πεποιθήσεις για την υγεία και τα μοντέλα εξήγησης της ασθένειας, τις συμπεριφορές αναζήτησης βοήθειας και την εμπιστοσύνη στους θεσμούς, τους τρόπους επικοινωνίας, τις προσδοκίες όσον αφορά τη φροντίδα, καθώς και τους ρόλους της οικογένειας στη φροντίδα και τη λήψη αποφάσεων. Τα εμπειρικά στοιχεία καταδεικνύουν με σαφήνεια αυτές τις δυναμικές. Στη Δανία, οι μετανάστες και οι εθνοτικές μειονότητες συμμετέχουν λιγότερο συχνά σε προγράμματα προληπτικού ελέγχου για τον καρκίνο, εν μέρει λόγω γλωσσικών φραγμών, διαφορετικών πεποιθήσεων για την υγεία και περιορισμένης επικοινωνίας προσαρμοσμένης στον πολιτισμό (Jensen et al., 2020). Παρόμοια μοτίβα έχουν παρατηρηθεί μεταξύ των πληθυσμών Ρομά και των πρόσφατων μεταναστών στην Ισπανία (Ministerio de Sanidad, 2019) και μεταξύ των πληθυσμών προσφύγων και αιτούντων άσυλο στην Κύπρο (Kadir et al., 2021).

3.2 Υγειονομική περίθαλψη: Φροντίδα με επίκεντρο τον ασθενή σε διαπολιτισμικό πλαίσιο

3.2.1 Πολιτισμική ικανότητα στις κλινικές συναντήσεις

Η φροντίδα με επίκεντρο τον ασθενή αποτελεί βασική αρχή του Στόχου 3 των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG 3) και απαιτεί ευαισθησία στις πολιτισμικές αξίες, τους τρόπους επικοινωνίας και τις πεποιθήσεις σχετικά με την υγεία. Σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα, οι παρεξηγήσεις μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο τη διάγνωση, την τήρηση της θεραπείας, την ασφάλεια των ασθενών και τα θεραπευτικά αποτελέσματα. Δανική έρευνα καταδεικνύει ότι η περιορισμένη πολιτισμική ικανότητα μεταξύ των επαγγελματιών υγείας συμβάλλει σε ανισότητες στη διαχείριση χρόνιων παθήσεων, ιδίως για ασθενείς με διαβήτη και καρδιαγγειακές παθήσεις (Sodemann, 2018). Δεδομένου ότι πολλοί βοηθοί υγείας και το βοηθητικό προσωπικό έχουν εκπαιδευτεί μέσω της ΕΕΚ, η πολιτισμική ικανότητα πρέπει να θεωρείται ως θεμελιώδης κλινική δεξιότητα που αναπτύσσεται κατά τη διάρκεια της αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, και όχι μόνο ως ειδική ικανότητα που αποκτάται αργότερα.

3.2.2 Προληπτική, χρόνια και παρηγορητική φροντίδα

Η πολιτισμική ευαισθησία είναι σημαντική σε όλο το φάσμα της φροντίδας. Στην Ισπανία, οι πολιτισμικά προσαρμοσμένες εκστρατείες για την πρόληψη της υγείας έχουν βελτιώσει την αποδοχή των εμβολιασμών μεταξύ των μεταναστευτικών πληθυσμών. Στην παρηγορητική φροντίδα, δίνεται όλο και μεγαλύτερη προσοχή στις πολιτισμικές και θρησκευτικές πεποιθήσεις που αφορούν τον θάνατο, το στάδιο του θανάτου και τη συμμετοχή της οικογένειας. Στην Κύπρο, η φροντίδα στο τέλος της ζωής για πολιτισμικά διαφορετικούς ασθενείς παραμένει μια πρόκληση, υπογραμμίζοντας την ανάγκη για εκπαίδευση στην πολιτισμικά ευαίσθητη επικοινωνία με τις οικογένειες και τον σεβασμό στις πνευματικές πρακτικές.

3.3 Φροντίδα παιδιών: Πολυπολιτισμικές προοπτικές για την ανάπτυξη και την ευημερία

3.3.1 Πολιτισμικές διαφορές στην ανάπτυξη των παιδιών και στις πρακτικές φροντίδας

Οι επαγγελματίες της παιδικής φροντίδας διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στην προαγωγή της υγείας και την πρόληψη κατά τα πρώτα στάδια της ζωής. Η πολιτισμική ικανότητα επιτρέπει στους επαγγελματίες να αναγνωρίζουν τις διαφορετικές πρακτικές ανατροφής των παιδιών χωρίς να παθολογούν τις διαφορές. Στη Δανία, οι παιδικοί σταθμοί δίνουν έμφαση στην παιδαγωγική της ένταξης και στον διαπολιτισμικό διάλογο με τους γονείς, ωστόσο οι εκπαιδευτικοί αναφέρουν προκλήσεις στην αντιμετώπιση των διαφορετικών απόψεων σχετικά με τη διατροφή, την πειθαρχία και την ψυχική υγεία (Børne- og Undervisningsministeriet, 2020).

3.3.2 Συμμετοχή και επικοινωνία της οικογένειας

Τα ισπανικά προγράμματα για την πρώιμη παιδική ηλικία έχουν θεσπίσει ρόλους συνδέσμων γονέων για την ενίσχυση της διαπολιτισμικής επικοινωνίας. Στην Κύπρο, οι παιδικοί σταθμοί που εξυπηρετούν οικογένειες προσφύγων συνεργάζονται με διερμηνείς και κοινοτικές οργανώσεις για την υποστήριξη της ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης των παιδιών. Αυτές οι πρακτικές υπογραμμίζουν τη σημασία της πολιτισμικά ευαίσθητης επικοινωνίας ως βασικής επαγγελματικής δεξιότητας στους επαγγελματίες της παιδικής φροντίδας που έχουν εκπαιδευτεί μέσω της ΕΕΚ.

3.4 Οδοντιατρική φροντίδα: Ανισότητες στην στοματική υγεία και πολιτισμικές πεποιθήσεις

3.4.1 Πολιτισμικοί παράγοντες που επηρεάζουν τη στοματική υγεία

Οι διαφορές στην οδοντική υγεία αντιπροσωπεύουν μια σημαντική, αλλά συχνά παραβλεπόμενη διάσταση του ΣΒΑ 3. Οι πολιτισμικές πεποιθήσεις σχετικά με την οδοντιατρική φροντίδα, τον πόνο, την πρόληψη και την αναζήτηση βοήθειας επηρεάζουν έντονα τη χρήση των υπηρεσιών. Στη Δανία, τα παιδιά μεταναστών παρουσιάζουν υψηλότερα ποσοστά οδοντικής τερηδόνας, τα οποία συνδέονται με διατροφικές συνήθειες, περιορισμένη προληπτική φροντίδα και επικοινωνιακά εμπόδια (Christensen et al., 2019).

Δεδομένου ότι πολλοί βοηθοί υγείας και μέλη του βοηθητικού προσωπικού έχουν λάβει επαγγελματική κατάρτιση, η πολιτισμική ικανότητα πρέπει να θεωρείται ως μια θεμελιώδης κλινική δεξιότητα που αποκτάται κατά τη διάρκεια της αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και όχι μόνο ως μια εξειδικευμένη ικανότητα που αποκτάται αργότερα.

3.4.2 Πρόσβαση και πολιτισμικά ευαίσθητη πρακτική

Η Ισπανία έχει δοκιμάσει πιλοτικά κοινοτικές πρωτοβουλίες εκπαίδευσης για την στοματική υγεία, χρησιμοποιώντας μηνύματα προσαρμοσμένα στις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες. Στην Κύπρο, οι μετανάστες χωρίς έγγραφα εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν σημαντικά εμπόδια πρόσβασης, γεγονός που καταδεικνύει τη διασταύρωση νομικών, πολιτισμικών και κοινωνικοοικονομικών καθοριστικών παραγόντων. Οι οδοντιατρικοί βοηθοί και οι υγιεινολόγοι, πολλοί από τους οποίους έχουν εκπαιδευτεί μέσω της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΚ),

απαιτείται επομένως να διαθέτουν πολιτισμική ικανότητα για να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις ανισότητες στην στοματική υγεία.

Πολιτισμικές πεποιθήσεις και πρακτικές στοματικής υγείας

(Οδοντιατρική φροντίδα)

Πλαίσιο

Μια οδοντιατρική κλινική παρατηρεί ότι οι ασθενείς με συγκεκριμένο μεταναστευτικό υπόβαθρο συχνά αναζητούν οδοντιατρική περίθαλψη μόνο όταν αντιμετωπίζουν έντονο πόνο, αντί να υποβάλλονται σε τακτικούς προληπτικούς ελέγχους.

Πολιτισμικοί παράγοντες που επηρεάζουν τη συμπεριφορά

- Ο πόνος θεωρείται κάτι που πρέπει να υπομένεται και όχι να προλαμβάνεται
- Οι οδοντιατρικές υπηρεσίες συνδέονται κυρίως με την επείγουσα θεραπεία

Πολιτισμικά κατάλληλη προσέγγιση

Οδοντιατρικοί βοηθοί και υγιεινολόγοι:

- εξηγούν την προληπτική φροντίδα χρησιμοποιώντας οπτικά βοηθήματα και απλή γλώσσα
- αναγνωρίζουν προηγούμενες εμπειρίες με την οδοντιατρική φροντίδα στις χώρες καταγωγής
- χρησιμοποιούν υπηρεσίες διερμηνέα όταν είναι απαραίτητο

Σημείο μάθησης για τους μαθητές ΕΕΚ

Η κατανόηση των πολιτισμικών πεποιθήσεων σχετικά με τον πόνο και την πρόληψη βοηθά τους επαγγελματίες να προωθούν την στοματική υγεία χωρίς να κατηγορούν ή να στιγματίζουν τους χρήστες των υπηρεσιών.

3.5 Διατομεακά Θέματα

3.5.1 Κοινωνικοί καθοριστικοί παράγοντες της υγείας

Η πολιτισμική ικανότητα πρέπει να κατανοηθεί μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο κοινωνικών καθοριστικών παραγόντων της υγείας, συμπεριλαμβανομένων της στέγασης, της εκπαίδευσης, της απασχόλησης και του νομικού καθεστώτος. Ο ΣΒΑ 3 είναι επομένως αδιαχώριστος από άλλους ΣΒΑ, ιδίως τον ΣΒΑ-10 (Μείωση των ανισοτήτων).

3.5.2 Γλωσσικά και επικοινωνιακά εμπόδια

Σε όλους τους τομείς, τα γλωσσικά εμπόδια παραμένουν ένα σημαντικό εμπόδιο για την ισότιμη περίθαλψη. Στοιχεία από τη Δανία και την Ισπανία καταδεικνύουν ότι οι υπηρεσίες επαγγελματιών διερμηνέων βελτιώνουν τα αποτελέσματα στον τομέα της υγείας, ωστόσο οι υπηρεσίες αυτές παραμένουν υποαξιοποιημένες λόγω κόστους και οργανωτικών περιορισμών.

3.5.3 Πολυπολιτισμικοί μαθητές στην ΕΕΚ

Οι αίθουσες διδασκαλίας της ΕΕΚ γίνονται ολοένα και πιο πολυπολιτισμικές. Η ενσωμάτωση της πολιτισμικής ικανότητας στα προγράμματα σπουδών όχι μόνο προετοιμάζει τους μαθητές να συνεργάζονται αποτελεσματικά με διαφορετικούς χρήστες υπηρεσιών, αλλά και υποστηρίζει την ένταξη, την ευημερία και τη διατήρηση των μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα. Ιδρύματα ΕΕΚ στη Δανία και την Ισπανία έχουν αρχίσει να ενσωματώνουν τη διαπολιτισμική ικανότητα ως εγκάρσιο μαθησιακό αποτέλεσμα, σε συνάρτηση με την εκπαίδευση για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Πολιτισμική διαμεσολάβηση στην κοινωνική φροντίδα

(Κοινωνική φροντίδα / Διατομεακή)

Πλαίσιο

Μια δημοτική υπηρεσία κοινωνικής φροντίδας αντιμετωπίζει επαναλαμβανόμενα προβλήματα κατανόησης με νεοαφιχθείσες οικογένειες μεταναστών σχετικά με την επιλεξιμότητα για παροχές και υπηρεσίες φροντίδας.

Παρέμβαση

Ο δήμος εισάγει διαπολιτισμικούς διαμεσολαβητές οι οποίοι:

- υποστηρίζουν την επικοινωνία μεταξύ επαγγελματιών και χρηστών υπηρεσιών
- εξηγούν τους θεσμικούς κανόνες με τρόπους που έχουν πολιτισμικό νόημα
- βοηθούν τους επαγγελματίες να κατανοήσουν τις οικογενειακές δομές και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων

Μαθησιακό σημείο για τους μαθητές ΕΕΚ

Η πολιτισμική ικανότητα δεν είναι μόνο μια ατομική δεξιότητα, αλλά και μια οργανωτική ευθύνη που μπορεί να ενσωματωθεί στο σχεδιασμό των υπηρεσιών.

Βιβλιογραφία

Betancourt, J. R., Green, A. R., Carrillo, J. E., & Ananeh-Firempong, O. (2003). Defining cultural competence: A practical framework for addressing racial and ethnic disparities in health care. *Public Health Reports*, 118(4), 293–302.

Børne- og Undervisningsministeriet. (2020). Inclusion and diversity in early childhood education. Copenhagen.

Campinha-Bacote, J. (2002). The process of cultural competence in the delivery of healthcare services. *Journal of Transcultural Nursing*, 13(3), 181–184.

Christensen, L. B., et al. (2019). Oral health disparities among migrant children in Denmark. *Community Dental Health*, 36(2), 87–93.

Jensen, L. F., et al. (2020). Participation in cancer screening among ethnic minorities in Denmark. *European Journal of Public Health*, 30(4), 646–652.

Kadir, A., et al. (2021). Health access among refugees and asylum seekers in Cyprus. *BMC Public Health*, 21, 1124.

Ministerio de Sanidad. (2019). Health equity and vulnerable populations in Spain. Madrid.

Papadopoulos, I. (2006). *Transcultural health and social care*. London: Elsevier.

Rostgaard, T., et al. (2021). Migrant ageing and elder care in Denmark. *Journal of Aging Studies*, 57, 100922.

Sodemann, M. (2018). *Det etniske sundhedsparadoks*. Copenhagen: Munksgaard.

United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York.

WHO Regional Office for Europe. (2022). *Health inequities in the European Region*. Copenhagen.

4. Παιδαγωγικές προσεγγίσεις

**Εγχειρίδιο ΕΕΚ : Ενσωμάτωση
του ΣΒΑ 3 και της πολιτισμικής
ικανότητας στην εκπαίδευση
στον τομέα της κοινωνικής
πρόνοιας και της υγείας**

Η παιδαγωγική καινοτομία είναι απαραίτητη για τη μετατροπή των αρχών του ΣΒΑ 3 (Καλή υγεία και ευημερία) και της πολιτισμικής ικανότητας σε αποτελεσματικές διδακτικές πρακτικές. Ενώ στις προηγούμενες ενότητες εξετάστηκε το τι πρέπει να διδάσκεται, η παρούσα ενότητα επικεντρώνεται στο πώς πρέπει να διδάσκεται, προσφέροντας έτοιμες προς χρήση μεθόδους, παραδείγματα και πρακτικές αναστοχασμού που έχουν σχεδιαστεί για εκπαιδευτές ΕΕΚ στους τομείς των κοινωνικών υπηρεσιών και της υγειονομικής περίθαλψης.

Οι προσεγγίσεις που περιγράφονται εδώ βασίζονται στη βιωματική και συμμετοχική μάθηση. Θέτουν τόσο τους εκπαιδευτές όσο και τους μαθητές στη θέση των συν-μαθητών που χτίζουν την κατανόηση μέσω της δράσης, του διαλόγου και της αναστοχαστικής σκέψης. Αυτές οι μέθοδοι δεν απαιτούν μεγάλους προϋπολογισμούς ή σημαντικές μεταρρυθμίσεις στο πρόγραμμα σπουδών. Αντίθετα, συνεπάγονται μια αλλαγή προοπτικής, από τη μετάδοση πληροφοριών στη διευκόλυνση της μεταμόρφωσης.

4.1. Διδακτικές μέθοδοι

Παιχνίδια ρόλων και προσομοιώσεις

Τα παιχνίδια ρόλων και οι προσομοιώσεις συγκαταλέγονται στα πιο αποτελεσματικά εργαλεία για την ανάπτυξη της ενσυναίσθησης, των δεξιοτήτων επικοινωνίας και της ηθικής συνείδησης. Επιτρέπουν στους φοιτητές να βιώσουν την πολυμορφία αντί να την συζητούν απλώς.

Στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης, μπορούν να σχεδιαστούν σενάρια γύρω από καταστάσεις που απαιτούν πολιτισμική ευαισθησία, για παράδειγμα:

- αλληλεπίδραση με έναν ασθενή που αρνείται μια ιατρική διαδικασία για θρησκευτικούς λόγους·
- παροχή φροντίδας σε τελικό στάδιο ζωής σε μια οικογένεια με ισχυρές παραδόσεις συλλογικής λήψης αποφάσεων·
- διαχείριση μιας σύγκρουσης μεταξύ επαγγελματικού πρωτοκόλλου και πολιτισμικών προσδοκιών ενός πελάτη

Μέσω της εναλλαγής ρόλων (επαγγελματίας, ασθενής, παρατηρητής), οι φοιτητές μαθαίνουν να αναλύουν τον τρόπο με τον οποίο οι πολιτισμικές αντιλήψεις, οι σχέσεις εξουσίας και τα συναισθήματα επηρεάζουν την παροχή φροντίδας.

Spiral and pyramid learning models

Μοντέλα σπειροειδούς και πυραμιδικής μάθησης
Η πολιτισμική ικανότητα δεν αποκτάται σε ένα μόνο μάθημα, αλλά μέσω μιας προοδευτικής και κυκλικής διαδικασίας. Τα σπειροειδή ή πυραμιδικά μοντέλα —εμπνευσμένα από το «Πρίσμα» του Miller και τη διαδικασία του Campinha-Bacote— απεικονίζουν τον τρόπο με τον οποίο οι μαθητές εξελίσσονται από τη γνώση στην πράξη.

- Πρώτο επίπεδο: Ευαισθητοποίηση — αναγνώριση των δικών μας προκαταλήψεων και πολιτισμικών παραδοχών.
- Δεύτερο επίπεδο: Γνώση — εκμάθηση πολιτισμικών πεποιθήσεων, παραδόσεων υγείας και τρόπων επικοινωνίας.
- Τρίτο επίπεδο: Δεξιότητες — εξάσκηση διαπολιτισμικής αλληλεπίδρασης μέσω παιχνιδιών ρόλων ή κλινικών σεναρίων.
- Τέταρτο επίπεδο: Δράση — επίδειξη ικανότητας σε πραγματικές καταστάσεις και αναστοχασμός πάνω στα αποτελέσματα.

Οι εκπαιδευτικοί της ΕΕΚ μπορούν να σχεδιάσουν προγράμματα σπουδών στα οποία τα επίπεδα αυτά επαναλαμβάνονται καθ' όλη τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους, διασφαλίζοντας έτσι ότι η πολιτισμική ικανότητα επανεξετάζεται και εμβαθύνεται, αντί να αντιμετωπίζεται ως ένα μεμονωμένο θέμα.

Case-based learning and service-learning projects

Η μάθηση με βάση περιπτώσεις εμπλέκει τους φοιτητές στην ανάλυση ρεαλιστικών αφηγήσεων ή διλημμάτων. Μια περίπτωση μπορεί να περιγράφει, για παράδειγμα, έναν μετανάστη εργαζόμενο που επιδιώκει πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη ή έναν φροντιστή που φροντίζει έναν ηλικιωμένο, του οποίου οι διατροφικές συνήθειες έρχονται σε αντίθεση με τις ιατρικές συστάσεις.

Δουλεύοντας σε μικρές ομάδες, οι φοιτητές εντοπίζουν τα κύρια ζητήματα, συζητούν πιθανές παρεμβάσεις και αξιολογούν τα αποτελέσματα από ηθική, πολιτισμική και υγειονομική άποψη. Αυτή η προσέγγιση αναπτύσσει την κριτική σκέψη, την ομαδική εργασία και την εφαρμοσμένη επίλυση προβλημάτων.

Η μάθηση μέσω της παροχής υπηρεσιών είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική για την ενσωμάτωση των αξιών του ΣΒΑ 3, καθώς επιτρέπει στους μαθητές να βιώσουν την ενεργό συμμετοχή ως πολίτες. Οι συνεδρίες αναστοχασμού που ακολουθούν κάθε έργο βοηθούν στη σύνδεση των πρακτικών εμπειριών με ευρύτερες έννοιες, όπως η ισότητα, η ένταξη και η βιωσιμότητα.

Σχήμα 2: Η σπείρα της ανάπτυξης πολιτισμικής ικανότητας. Πηγή: Επεξεργασία των συγγραφέων με βάση τους Campinha-Bacote (2002) και Miller (1990)· οπτικός σχεδιασμός με τη βοήθεια τεχνητής νοημοσύνης.

4.2. Εκπαιδευτικό περιεχόμενο

Το εκπαιδευτικό περιεχόμενο που αφορά τον ΣΒΑ 3 και την πολιτισμική ικανότητα πρέπει να ενσωματώνει τρεις συμπληρωματικές διαστάσεις: γνώσεις, στάσεις και συμπεριφορές. Ο στόχος δεν είναι μόνο η μετάδοση γεγονότων, αλλά και η καλλιέργεια της ηθικής συλλογιστικής και της διαπολιτισμικής ευαισθησίας.

Πεποιθήσεις σχετικά με την υγεία σε διάφορες κουλτούρες

Η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο διαφορετικές κοινότητες αντιλαμβάνονται την υγεία, την ασθένεια και τη θεραπεία είναι θεμελιώδης. Για παράδειγμα:

- Σε ορισμένες κουλτούρες, η ασθένεια μπορεί να θεωρείται ως πνευματική ανισορροπία και όχι ως καθαρά σωματική.
- Οι διατροφικές πρακτικές, τα τελετουργικά μετά τον τοκετό ή οι κανόνες σε σχέση με το φύλο μπορούν να διαμορφώσουν τις αποφάσεις που αφορούν την υγεία.
- Οι έννοιες της ψυχικής υγείας μπορεί να διαφέρουν σημαντικά: αυτό που μια κουλτούρα ονομάζει «κατάθλιψη» μπορεί να εκφράζεται ως σωματικός πόνος ή κόπωση σε μια άλλη.

Οι εκπαιδευτές μπορούν να χρησιμοποιήσουν συγκριτικές ασκήσεις όπου οι μαθητές ερευνούν και παρουσιάζουν πεποιθήσεις για την υγεία από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια, αναλύοντας πώς αυτές οι απόψεις επηρεάζουν τη φροντίδα. Τέτοιες δραστηριότητες βοηθούν στην κατάρτιση στερεοτύπων και στην καλλιέργεια της περιέργειας αντί της κρίσης.

Στρατηγικές επικοινωνίας

Η αποτελεσματική επικοινωνία βρίσκεται στο επίκεντρο της πολιτισμικά κατάλληλης φροντίδας. Οι μαθητές της ΕΕΚ πρέπει να εξασκούνται σε στρατηγικές **λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας**, όπως:

- ενεργητική ακρόαση και χρήση απλής γλώσσας.
- ευαισθητοποίηση όσον αφορά τη γλώσσα του σώματος, τον προσωπικό χώρο και τους κανόνες της οπτικής επαφής.
- συνεργασία με διερμηνείς ή πολιτισμικούς διαμεσολαβητές.
- επαλήθευση της κατανόησης μέσω ανοιχτών ερωτήσεων αντί για απαντήσεις τύπου «ναι/όχι».

Μια χρήσιμη άσκηση στην τάξη είναι η προσομοίωση του «σπασμένου τηλεφώνου»: ένας μαθητής εξηγεί μια ιατρική οδηγία σε έναν άλλο μέσω διερμηνέα, δείχνοντας πόσο εύκολα τα μηνύματα μπορούν να αλλάξουν νόημα μεταξύ των γλωσσών.

Ψυχική, ψυχολογική και σωματική ευεξία σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα

Ο Στόχος 3 των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG) τονίζει ότι η ευεξία είναι ολιστική. Στην εκπαίδευση, αυτό σημαίνει την αντιμετώπιση της **αλληλεξάρτησης μεταξύ ψυχικής, ψυχολογικής και σωματικής υγείας**.

Η πολιτισμική ικανότητα περιλαμβάνει την αναγνώριση του τρόπου με τον οποίο το στίγμα, το άγχος της μετανάστευσης ή η διάκριση μπορούν να επηρεάσουν την ψυχική υγεία. Οι δραστηριότητες μπορεί να περιλαμβάνουν:

- την ανάλυση ταινιών μικρού μήκους ή μαρτυριών από ασθενείς με διαφορετικό υπόβαθρο.
- την πρόσκληση ψυχολόγων ή κοινωνικών λειτουργών για να συζητήσουν τη διαπολιτισμική συμβουλευτική.
- την εξερεύνηση του τρόπου με τον οποίο το φύλο, η αναπηρία ή η θρησκεία διασταυρώνονται με την υγεία και την ευημερία.

Μέσα από αυτά τα παραδείγματα, οι μαθητές μαθαίνουν ότι η προώθηση της ευημερίας απαιτεί ευαισθησία στο πλαίσιο του κάθε ατόμου — και όχι μια προσέγγιση «ενιαίου μεγέθους».

4.4. Ανάπτυξη των εκπαιδευτικών

Η διδασκαλία της πολιτισμικής ικανότητας απαιτεί από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς να συμμετέχουν σε δια βίου μάθηση. Πολλοί εκπαιδευτές ΕΕΚ προέρχονται από κλινικό ή κοινωνικό περιβάλλον και ενδέχεται να μην έχουν επίσημη προετοιμασία στην παιδαγωγική ή τη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Ως εκ τούτου, η υποστήριξη της ανάπτυξης των εκπαιδευτικών είναι ζωτικής σημασίας για τη βιωσιμότητα.

Δια βίου επαγγελματική ανάπτυξη (CPD)

Τα ιδρύματα μπορούν να προωθήσουν τη δια βίου επαγγελματική ανάπτυξη μέσω:

- σύντομων εκπαιδευτικών ενοτήτων σχετικά με τη διαπολιτισμική επικοινωνία, την ευαισθητοποίηση ως προς τις προκαταλήψεις και την εκπαίδευση που ευθυγραμμίζεται με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG)
- ομάδες αναστοχαστικής πρακτικής, όπου οι εκπαιδευτικοί μοιράζονται εμπειρίες από την τάξη και αναλύουν συλλογικά τις προκλήσεις
- παρατήρηση από συναδέλφους, που επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς να μαθαίνουν από τις τεχνικές των άλλων
- συμμετοχή σε προγράμματα κινητικότητας για την κατάρτιση του προσωπικού στο πλαίσιο του Erasmus+ ή σε διεθνή εργαστήρια με έμφαση στην ένταξη και τη διαφορετικότητα.

Για να ενθαρρυνθεί η συμμετοχή, η CPD θα πρέπει να αναγνωρίζεται στα συστήματα αξιολόγησης των ιδρυμάτων και να συνδέεται με την επαγγελματική εξέλιξη.

Ένταξη διαφορετικών εκπαιδευτικών και προοπτικών

Η πολυμορφία του διδακτικού προσωπικού εμπλουτίζει το μαθησιακό περιβάλλον. Τα ιδρύματα ΕΕΚ θα πρέπει να επιδιώκουν την πρόσληψη εκπαιδευτών με διαφορετικό πολιτισμικό και επαγγελματικό υπόβαθρο και να **εκτιμούν την εμπειρία της ζωής** παράλληλα με τα επίσημα προσόντα.

Η συνεργασία με προσκεκλημένους ομιλητές, κοινοτικούς διαμεσολαβητές, νοσηλευτές μετανάστες ή κοινωνικούς επιχειρηματίες, εκθέτει τους μαθητές σε πολλαπλές οπτικές γωνίες και πρότυπα προς μίμηση. Αυτές οι συνεργασίες καταδεικνύουν ότι η εμπειρογνομοσύνη είναι

πολυδιάστατη και ότι κάθε πολιτισμός συμβάλλει στη συλλογική ικανότητα των συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης.

Δημιουργία κοινοτήτων πρακτικής που προωθούν τον αναστοχασμό

Μια βιώσιμη προσέγγιση περιλαμβάνει την ανάπτυξη κοινοτήτων πρακτικής εντός των ιδρυμάτων. Πρόκειται για συνηθισμένους χώρους (δια ζώσης ή διαδικτυακούς) όπου οι εκπαιδευτικοί συζητούν μεθόδους, μοιράζονται υλικό και αναστοχάζονται σχετικά με την εξέλιξη τους ως διαμεσολαβητές πολιτισμικής ικανότητας. Τέτοιες κοινότητες προωθούν τη μάθηση μεταξύ συναδέλφων και την αμοιβαία υποστήριξη, σπάζοντας την απομόνωση και διασφαλίζοντας ότι η καινοτομία συνεχίζεται πέρα από τον ατομικό ενθουσιασμό. Η εμπειρία της Madre Coraje στην εκπαίδευση για την παγκόσμια ιθαγένεια δείχνει ότι όταν οι εκπαιδευτικοί συνδέονται γύρω από κοινές αξίες, η μετασχηματιστική αλλαγή γίνεται τόσο δυνατή όσο και διαρκής.

Βασικά συμπεράσματα για τους εκπαιδευτές

- Συνδυάστε εμπειρικές, βασισμένες σε **περιπτώσεις και αναστοχαστικές προσεγγίσεις**, η θεωρία από μόνη της δεν αρκεί.
- Κάντε την πολυμορφία ορατή και συζητήσιμη μέσω **παιχνιδιών ρόλων, φωνών της κοινότητας και ανταλλαγών μεταξύ συνάδελφων**.
- Ενσωματώστε την πολιτισμική ικανότητα σε όλο το πρόγραμμα σπουδών χρησιμοποιώντας τη **σπειροειδή μάθηση**, επανεξετάζοντας και εμβαθύνοντας τις έννοιες καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος.
- Χρησιμοποιήστε τα **ψηφιακά εργαλεία** όχι ως αυτοσκοπό, αλλά ως γέφυρες μεταξύ των μαθητών και των κοινοτήτων.
- Επενδύστε στην προσωπική σας ανάπτυξη: η **επαγγελματική εξέλιξη** των εκπαιδευτικών αποτελεί μέρος της προώθησης της ικανότητας.

Βιβλιογραφία

Brookfield, S. (2017). *Becoming a Critically Reflective Teacher* (2nd ed.). Jossey-Bass.

Campinha-Bacote, J. (2002). *The process of cultural competence in the delivery of healthcare services: A model of care*. Journal of Transcultural Nursing, 13(3), 181–184.

Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. Macmillan.

European Commission. (2020). *Digital Education Action Plan 2021-2027*. Brussels.

Kolb, D. (2015). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development* (2nd ed.). Pearson.

Mezirow, J. (2000). *Learning as Transformation: Critical Perspectives on a Theory in Progress*. Jossey-Bass.

Papadopoulos, I., Tilki, M., & Taylor, G. (1998). *Transcultural Care: A Guide for Health-Care Professionals*. Quay Books.

SOSU Østjylland. (2024). *Teaching Cultural Competence in VET Healthcare Programmes: Innovative Classroom Practices*. Aarhus.

World Health Organization. (2023). *Framework for Action on Health Workforce Education and Training for Equity and Inclusion*. Geneva.

5. Μελέτες περιπτώσεων και παραδείγματα

Εγχειρίδιο ΕΕΚ : Ενσωμάτωση
του ΣΒΑ 3 και της πολιτισμικής
ικανότητας στην εκπαίδευση
στον τομέα της κοινωνικής
πρόνοιας και της υγείας

Το παρόν κεφάλαιο παρουσιάζει μια σειρά συγκεκριμένων μελετών περιπτώσεων που απεικονίζουν τον τρόπο με τον οποίο η πολιτισμική ικανότητα και ο Στόχος Βιώσιμης Ανάπτυξης 3 (Καλή υγεία και ευημερία) αντιμετωπίζονται στην επαγγελματική εκπαίδευση και στην εκπαίδευση που σχετίζεται με την υγεία σε διάφορα ευρωπαϊκά πλαίσια. Τα παραδείγματα προέρχονται από τη Δανία, την Κύπρο και την Ισπανία και αντικατοπτρίζουν ποικίλα θεσμικά πλαίσια, όπως σχολεία επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (EEK), ιατρική εκπαίδευση, κοινοτική νοσηλευτική και πρωτοβουλίες μη τυπικής μάθησης.

Συνολικά, αυτές οι περιπτώσεις καταδεικνύουν τον τρόπο με τον οποίο η πολιτισμική ικανότητα μπορεί να ενσωματωθεί στα προγράμματα σπουδών, στην επαγγελματική κατάρτιση και στη μάθηση με βάση την κοινότητα μέσω πρακτικών παρεμβάσεων, όπως η γλωσσική υποστήριξη, η εκπαίδευση με βάση την προσομοίωση, η διαπολιτισμική διαμεσολάβηση και η μάθηση μέσω της παροχής υπηρεσιών. Κάθε περίπτωση αναδεικνύει το πλαίσιο στο οποίο αναπτύχθηκε η πρωτοβουλία, τις προσεγγίσεις που υιοθετήθηκαν, τα αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν και τα διδάγματα που αντλήθηκαν για τη μελλοντική πρακτική.

5.1 Μελέτη περίπτωσης 1 — Δανία: Πολυπολιτισμική ένταξη σε σχολεία EEK SOSU

Στη Δανία, τα σχολεία EEK SOSU έχουν σημειώσει σημαντική αύξηση στον αριθμό των μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο, ο οποίος σε ορισμένα ιδρύματα ξεπερνά το 30%. Αυτή η δημογραφική μεταβολή έχει δημιουργήσει νέες προκλήσεις που σχετίζονται με τη γλωσσική επάρκεια, τις πολιτισμικές προσδοκίες και τους τρόπους επικοινωνίας, ιδίως σε μαθησιακά περιβάλλοντα που συνδυάζουν τη διδασκαλία στην τάξη με την πρακτική άσκηση. Τα γλωσσικά εμπόδια και οι διαπολιτισμικές παρεξηγήσεις αναγνωρίστηκαν ως βασικοί παράγοντες που επηρεάζουν τόσο την ακαδημαϊκή επίδοση όσο και την αυτοπεποίθηση των μαθητών κατά τη διάρκεια της πρακτικής κατάρτισης.

Για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων, τα σχολεία SOSU εφάρμοσαν μια σειρά ολοκληρωμένων μέτρων υποστήριξης. Τα προγράμματα γλωσσικής υποστήριξης ενσωματώθηκαν απευθείας στην επαγγελματική εκπαίδευση, αντί να προσφέρονται ως ξεχωριστά ή εισαγωγικά μαθήματα. Αναπτύχθηκαν προγράμματα εισαγωγής ειδικά για πολυπολιτισμικές ομάδες μαθητών, προκειμένου να εξοικειωθούν με τις εκπαιδευτικές προσδοκίες και τους κανόνες του χώρου εργασίας.

Επιπλέον, τα προγράμματα σπουδών εμπλουτίστηκαν με πολιτισμικά διαφορετικές μελέτες περιπτώσεων, επιτρέποντας στους μαθητές να εξερευνήσουν σενάρια σχετικά με την υγεία από πολλαπλές πολιτισμικές προοπτικές. Οι εκπαιδευτικοί έλαβαν επίσης στοχευμένη κατάρτιση στη διαπολιτισμική παιδαγωγική, προκειμένου να ενισχύσουν την ικανότητά τους να διαχειρίζονται αποτελεσματικά τάξεις με πολυπολιτισμικό περιβάλλον.

Ως αποτέλεσμα αυτών των παρεμβάσεων, οι σχολές SOSU ανέφεραν βελτίωση του αισθήματος του «ανήκειν» των φοιτητών και υψηλότερα ποσοστά παραμονής. Η κακή επικοινωνία κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης και των κλινικών πρακτικών μειώθηκε, ενώ οι φοιτητές επέδειξαν μεγαλύτερη συνειδητοποίηση του τρόπου με τον οποίο οι πολιτισμικές πεποιθήσεις επηρεάζουν τις συμπεριφορές υγείας και τη φροντίδα των ασθενών. Ένα από τα βασικά διδάγματα που αντλήθηκαν ήταν ότι η γλωσσική υποστήριξη πρέπει να είναι συνεχής και να ενσωματώνεται σε όλη τη διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας, αντί να περιορίζεται στα αρχικά στάδια. Διαπιστώθηκε ότι η ομαδική εργασία σε περιβάλλον μεικτών γλωσσών ενισχύει τη μάθηση μεταξύ συναδέλφων, ενώ η συνεχής κατάρτιση των εκπαιδευτικών αναδείχθηκε ως απαραίτητη για τη διατήρηση μαθησιακών περιβαλλόντων χωρίς αποκλεισμούς και με πολιτισμική ευαισθησία.

5.2 Μελέτη περίπτωσης 2 — Δανία: Διαπολιτισμικές συναντήσεις στον τομέα της υγείας στην πράξη

Πέρα από το εκπαιδευτικό πλαίσιο, η Δανία αντιμετωπίζει ευρύτερες προκλήσεις που σχετίζονται με την ισότητα στην υγεία. Οι ασθενείς που ανήκουν σε εθνοτικές μειονότητες συχνά αντιμετωπίζουν άνιση πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας και χειρότερα αποτελέσματα στον τομέα της υγείας, εν μέρει λόγω επικοινωνιακών εμποδίων και διαφορετικών πολιτισμικών προσδοκιών. Το προσωπικό και οι φοιτητές του τομέα της υγείας ανέφεραν δυσκολίες στη διαχείριση διαπολιτισμικών συναντήσεων, ιδίως όταν εμπλέκονταν γλωσσικές διαφορές και πολιτισμικά συγκεκριμένες πεποιθήσεις για την υγεία.

Ως απάντηση, αναπτύχθηκαν εκπαιδευτικά προγράμματα για την καλύτερη προετοιμασία των μαθητών για διαπολιτισμικές συναντήσεις στον τομέα της υγείας. Αυτά περιλάμβαναν εκπαίδευση σχετικά με την αποτελεσματική χρήση επαγγελματιών διερμηνέων, εργαστήρια διαπολιτισμικής επικοινωνίας και κλινικές τοποθετήσεις σε κοινοτικά κέντρα υγείας που εξυπηρετούν πολυπολιτισμικούς πληθυσμούς.

Εισήχθη επίσης η μάθηση με βάση την προσομοίωση, επιτρέποντας στους φοιτητές να ασχοληθούν με ρεαλιστικά σενάρια ασθενών που περιλαμβάνουν πολιτισμικές παρεξηγήσεις και ηθικά διλήμματα.

Αυτές οι προσεγγίσεις οδήγησαν σε αυξημένη αυτοπεποίθηση των φοιτητών στη διαχείριση διαπολιτισμικών αλληλεπιδράσεων και σε ισχυρότερη ικανότητα αναγνώρισης των κοινωνικών καθοριστικών παραγόντων της υγείας. Οι μαθητές επέδειξαν βελτιωμένη ενσυναίσθηση απέναντι σε πολιτισμικά διαφορετικούς ασθενείς και μεγαλύτερη ευαισθησία στους δομικούς παράγοντες που επηρεάζουν τα αποτελέσματα υγείας. Η περίπτωση αυτή ανέδειξε τη σημασία της έκθεσης στον πραγματικό κόσμο για την επιτάχυνση της ανάπτυξης δεξιοτήτων, καθώς και την αξία των δομημένων δραστηριοτήτων αναστοχασμού για τη βοήθεια των φοιτητών στην επεξεργασία σύνθετων διαπολιτισμικών εμπειριών.

5.3 Μελέτη περίπτωσης 3 — Κύπρος: Πυραμιδικό μοντέλο πολιτισμικής ικανότητας στην ιατρική εκπαίδευση

Στην Κύπρο, τα ιδρύματα ιατρικής και υγειονομικής εκπαίδευσης αναγνώρισαν την ανάγκη για μια πιο συστηματική και συνεκτική προσέγγιση στην κατάρτιση σε θέματα πολιτισμικής ικανότητας. Οι υπάρχουσες πρωτοβουλίες ήταν συχνά αποσπασματικές ή υπερβολικά θεωρητικές, περιορίζοντας έτσι το αντίκτυπό τους στις πρακτικές δεξιότητες των φοιτητών. Για να καλυφθεί αυτό το κενό, αναπτύχθηκε και εφαρμόστηκε στην ιατρική εκπαίδευση ένα πυραμιδικό μοντέλο πολιτισμικής ικανότητας.

Το μοντέλο ακολουθεί μια δομημένη εξέλιξη από την απόκτηση γνώσεων έως την εφαρμογή στον πραγματικό κόσμο. Στο βασικό επίπεδο, οι φοιτητές αποκτούν γνώσεις σχετικές με την κοινωνιολογία, τη δημόσια υγεία και τις πολιτισμικές πεποιθήσεις. Αυτές οι γνώσεις στη συνέχεια εφαρμόζονται μέσω μάθησης βασισμένης σε περιπτώσεις, παιχνιδιού ρόλων και εκπαίδευσης σε δεξιότητες επικοινωνίας.

Στο υψηλότερο επίπεδο, οι φοιτητές ενεργοποιούν την ικανότητά τους μέσω κλινικών τοποθετήσεων και αντικειμενικών δομημένων κλινικών εξετάσεων (OSCE) που περιλαμβάνουν διαπολιτισμικά σενάρια. Το μοντέλο ενσωματώνεται σε ένα σπειροειδές πρόγραμμα σπουδών που ενσωματώνεται κάθετα σε έξι έτη σπουδών.

Η εφαρμογή αυτής της προσέγγισης είχε ως αποτέλεσμα την υψηλή απόδοση των φοιτητών στις OSCE πολιτισμικής ικανότητας, καθώς και υψηλότερα επίπεδα πολιτισμικής ευαισθητοποίησης και δεξιοτήτων επικοινωνίας, σύμφωνα με τις δικές τους αναφορές. Οι φοιτητές αξιολόγησαν επίσης θετικά την εκπαίδευση, επισημαίνοντας τη συνάφεια και τον ρεαλισμό της. Τα βασικά διδάγματα από αυτή την περίπτωση περιλαμβάνουν την αποτελεσματικότητα της σπειροειδούς μάθησης στην υποστήριξη της μακροπρόθεσμης ανάπτυξης δεξιοτήτων, την καταλληλότητα των OSCE για την αξιολόγηση της πολιτισμικής ικανότητας και τη σημασία της ενσωμάτωσης της πολιτισμικής ευαισθητοποίησης σε όλες τις πτυχές της ιατρικής εκπαίδευσης.

5.4 Μελέτη περίπτωσης 4 — Κύπρος: Εκπαίδευση πολιτισμικής ικανότητας για νοσηλευτές κοινότητας

Οι κοινοτικοί νοσηλευτές στην Κύπρο συνεργάζονται συχνά με ασθενείς από διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα, αλλά συχνά δεν έχουν πρόσβαση σε δομημένη κατάρτιση στον τομέα της πολιτισμικής ικανότητας. Αυτό το κενό οδήγησε στη διοργάνωση στοχευμένων εργαστηρίων με στόχο την ενίσχυση της ικανότητας των νοσηλευτών να παρέχουν φροντίδα με σεβασμό στις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες.

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα συνδύαζε τη χρήση του επικυρωμένου Εργαλείου Αξιολόγησης Πολιτισμικής Ικανότητας (CCATool) με διαδραστικές μεθόδους μάθησης. Οι νοσηλευτές συμμετείχαν σε εργαστήρια που περιλάμβαναν μελέτες περιπτώσεων, ομαδικές συζητήσεις και δραστηριότητες επικεντρωμένες στην πρακτική επαφή με πολυεθνικές κοινότητες. Η συμμετοχή ήταν εθελοντική, γεγονός που συνέβαλε σε υψηλά επίπεδα κινήτρου και δέσμευσης.

Μετά την εκπαίδευση, οι συμμετέχοντες ανέφεραν μια μετατόπιση από τη βασική πολιτισμική ευαισθητοποίηση προς μια πιο προχωρημένη κατανόηση των πολιτισμικά ασφαλών πρακτικών. Παρατηρήθηκαν επίσης βελτιώσεις στην επικοινωνία με τους ασθενείς, παράλληλα με αυξημένη αυτοπεποίθηση στην αντιμετώπιση διαπολιτισμικών καταστάσεων. Η περίπτωση υπογράμμισε την αξία των εργαλείων αξιολόγησης στην ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της εκπαίδευσης και επιβεβαίωσε ότι η πρακτική, βασισμένη στην εμπειρία μάθηση είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη πολιτισμικά ασφαλών συμπεριφορών στην πρακτική της υγειονομικής περίθαλψης.

5.5 Μελέτη περίπτωσης 5 — Ισπανία: Εγχειρίδιο διαπολιτισμικής εκπαίδευσης FORINTER2

Στην Ανδαλουσία της Ισπανίας, οι επαγγελματίες του τομέα της υγείας διαπίστωσαν ότι υπάρχει έντονη ανάγκη για πρακτικά εργαλεία που θα υποστηρίζουν το έργο τους με τους πληθυσμούς των μεταναστών. Ως απάντηση σε αυτό, δημιουργήθηκε το Εγχειρίδιο Διαπολιτισμικής Κατάρτισης FORINTER2, το οποίο αποτελεί μια ολοκληρωμένη πηγή για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση στον τομέα της υγείας και των κοινωνικών υπηρεσιών.

Το εγχειρίδιο συνδυάζει θεωρητικές προσεγγίσεις με έντονο πρακτικό προσανατολισμό. Περιλαμβάνει μελέτες περιπτώσεων που απεικονίζουν συνήθεις καταστάσεις κακής επικοινωνίας, διερευνά τις διασταυρώσεις μεταξύ φύλου, μετανάστευσης και πολιτισμικής ταυτότητας και παρέχει εργαλεία για πολιτισμική διαμεσολάβηση, διαχείριση διαφορών και διαπραγμάτευση.

Το εγχειρίδιο έχει σχεδιαστεί για να ενθαρρύνει τον προβληματισμό και τον διάλογο, επιτρέποντας στους επαγγελματίες να εξετάσουν κριτικά τις δικές τους παραδοχές και επαγγελματικές πρακτικές.

Η χρήση του FORINTER2 οδήγησε σε αυξημένη πολιτισμική ευαισθητοποίηση μεταξύ των επαγγελματιών υγείας και σε πιο στοχαστικές προσεγγίσεις στη φροντίδα των ασθενών. Ορισμένες μονάδες υγείας υιοθέτησαν πρακτικές διαπολιτισμικής διαμεσολάβησης ως άμεσο αποτέλεσμα της εκπαίδευσης. Ένα βασικό δίδαγμα από αυτή την περίπτωση είναι ότι οι μελέτες περιπτώσεων από την πραγματική ζωή αποτελούν ισχυρούς καταλύτες για τον στοχασμό και τη μάθηση, αλλά ο αντίκτυπός τους είναι μεγαλύτερος όταν συνδυάζονται με πρακτικά εργαλεία που υποστηρίζουν την αλλαγή συμπεριφοράς.

5.6 Μελέτη περίπτωσης 6 — Ισπανία: Εκπαίδευση στη διαπολιτισμική διαμεσολάβηση στην Ανδαλουσία

Ο μεγάλος πληθυσμός μεταναστών στην Ανδαλουσία δημιουργεί διαρκείς προκλήσεις επικοινωνίας για το προσωπικό του τομέα της υγείας. Για την αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων, η Ανδαλουσιανή Σχολή Δημόσιας Υγείας (EASP) ανέπτυξε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα διαπολιτισμικής διαμεσολάβησης διάρκειας 15 ωρών, το οποίο απευθύνεται σε επαγγελματίες του τομέα της υγείας.

Το πρόγραμμα ακολουθεί μια έντονα βιωματική προσέγγιση, ενσωματώνοντας τη χρήση διερμηνέων και διαμεσολαβητών, εργαλεία για πολιτισμικά προσαρμοσμένη φροντίδα, ασκήσεις προσομοίωσης ρόλων και προσομοιώσεις με βάση βίντεο. Οι συμμετέχοντες ενθαρρύνονται να αναστοχαστούν σχετικά με τις δικές τους προκαταλήψεις και τους τρόπους επικοινωνίας τους καθ' όλη τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Παρά τη σχετικά σύντομη διάρκειά του, το πρόγραμμα οδήγησε σε μετρήσιμες βελτιώσεις στις στρατηγικές επικοινωνίας και σε πιο ισότιμη παροχή πληροφοριών για την υγεία. Οι πρακτικές διαμεσολάβησης υιοθετήθηκαν σε διάφορα κλινικά τμήματα, αποδεικνύοντας τον πρακτικό αντίκτυπο της εκπαίδευσης. Η συγκεκριμένη περίπτωση υπογραμμίζει ότι τα προγράμματα μικρής διάρκειας μπορούν να είναι αποτελεσματικά όταν δίνουν προτεραιότητα στη βιωματική μάθηση και στον δομημένο ενδοσκοπισμό.

5.7 Μελέτη περίπτωσης 7 — Ισπανία: Πρόγραμμα μάθησης μέσω της παροχής υπηρεσιών «Φροντίδα για τους ηλικιωμένους μας»

Το πρόγραμμα «Φροντίδα για τους ηλικιωμένους μας» στην Ισπανία ανταποκρίνεται σε δύο αλληλένδετες ανάγκες: οι νεοαφιχθέντες μετανάστες συχνά δεν διαθέτουν γνώσεις σχετικά με τις πρακτικές φροντίδας ηλικιωμένων, ενώ οι μαθητές της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (EEK) που σπουδάζουν για να γίνουν βοηθοί νοσηλευτών χρειάζονται ευκαιρίες για μάθηση στην πράξη. Το πρόγραμμα φέρνει σε επαφή αυτές τις ομάδες μέσω μιας προσέγγισης μάθησης μέσω της παροχής υπηρεσιών.

Οι μαθητές της EEK πραγματοποιούν εβδομαδιαίες εκπαιδευτικές συνεδρίες για τους μετανάστες συμμετέχοντες, ακολουθώντας μια δομημένη διαδικασία τεσσάρων φάσεων που περιλαμβάνει την προετοιμασία, την πολιτισμική προσαρμογή, την υλοποίηση και την αξιολόγηση. Οι μαθητές ερευνούν το πολιτισμικό υπόβαθρο των συμμετεχόντων, προκειμένου να

προσαρμόσουν κατάλληλα το εκπαιδευτικό υλικό και να διασφαλίσουν τη συνάφειά του.

Το πρόγραμμα απέφερε θετικά αποτελέσματα και για τις δύο ομάδες. Οι μετανάστες που συμμετείχαν βελτίωσαν την απασχολησιμότητά τους και την κατανόησή τους σχετικά με τη φροντίδα των ηλικιωμένων, ενώ οι μαθητές της EEK ανέπτυξαν διαπολιτισμικές, παιδαγωγικές και φροντιστικές δεξιότητες. Η πρωτοβουλία ενίσχυσε επίσης την ενσυναίσθηση, την κοινωνική ευθύνη και την κατανόηση του Στόχου 3 των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG 3) από τους μαθητές. Η συγκεκριμένη περίπτωση καταδεικνύει ότι η μάθηση μέσω της παροχής υπηρεσιών αποτελεί μια εκπαιδευτική μέθοδο με σημαντικό αντίκτυπο και ότι η αμοιβαία μάθηση προάγει μια βαθύτερη διαπολιτισμική κατανόηση.

6. Εργαλεία και πόροι

**Εγχειρίδιο ΕΕΚ : Ενσωμάτωση
του ΣΒΑ 3 και της πολιτισμικής
ικανότητας στην εκπαίδευση
στον τομέα της κοινωνικής
πρόνοιας και της υγείας**

Η αποτελεσματική ενσωμάτωση του ΣΒΑ 3 (Καλή υγεία και ευημερία) στην ΕΕΚ απαιτεί όχι μόνο παιδαγωγική δέσμευση, αλλά και πρόσβαση σε συγκεκριμένα, δοκιμασμένα και προσαρμόσιμα εργαλεία. Η πολιτισμική ικανότητα, η διαπολιτισμική επικοινωνία και η ισότητα στην υγεία δεν μπορούν να αναπτυχθούν αποκλειστικά μέσω της θεωρητικής διδασκαλίας· απαιτούν πρακτικούς πόρους που υποστηρίζουν τη βιωματική μάθηση, τον αναστοχασμό, την αξιολόγηση και την εφαρμογή στην πράξη.

Το παρόν κεφάλαιο παρουσιάζει μια επιλεγμένη συλλογή υφιστάμενων εργαλείων, πλαισίων, εγχειριδίων, μέσων αξιολόγησης και ψηφιακών πόρων που έχουν ήδη εφαρμοστεί σε ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά και υγειονομικά περιβάλλοντα. Αυτοί οι πόροι προέρχονται από τη Δανία, την Κύπρο και την Ισπανία και έχουν τεκμηριωθεί μέσω της βιβλιογραφικής έρευνας που διεξήχθη από τους φορείς SOSU, ViModo και Madre Coraje. Το κεφάλαιο στοχεύει να υποστηρίξει εκπαιδευτικούς, εκπαιδευτές και ιδρύματα στην επιλογή και προσαρμογή δοκιμασμένων εργαλείων για την ενίσχυση προγραμμάτων ΕΕΚ που είναι χωρίς αποκλεισμούς, πολιτισμικά ικανά και προσανατολισμένα στους ΣΒΑ (SDG).

6.1. Πρακτικά εργαλεία

6.1.1 Ήδη διαθέσιμα εγχειρίδια διαπολιτισμικής κατάρτισης

Εγχειρίδιο διαπολιτισμικής κατάρτισης FORINTER2

Ένας από τους πιο ολοκληρωμένους πόρους που υπάρχουν για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών είναι το Εγχειρίδιο Διαπολιτισμικής Κατάρτισης FORINTER2, το οποίο έχει αναπτυχθεί και χρησιμοποιείται ευρέως στην Ισπανία. Το εγχειρίδιο αυτό προσφέρει μια δομημένη αλλά ευέλικτη προσέγγιση στη διαπολιτισμική επικοινωνία, συνδυάζοντας τη θεωρητική βάση με πρακτικές ασκήσεις. Περιλαμβάνει μελέτες περιπτώσεων από την πραγματική ζωή, δραστηριότητες καθοδηγούμενης αναστοχασμού, εργαλεία για την ανάλυση πολιτισμικών παρεξηγήσεων, καθώς και στρατηγικές για την πρόληψη και την επίλυση συγκρούσεων. Η δύναμη του FORINTER2 έγκειται στην έμφαση που δίνει στην κριτική αυτο αναστοχασμό, επιτρέποντας στους μαθητές να αναγνωρίσουν τις δικές τους υποθέσεις, προκαταλήψεις και πολιτισμική τοποθέτηση. Σε περιβάλλοντα ΕΕΚ, το εγχειρίδιο μπορεί να ενσωματωθεί άμεσα σε ενότητες που

σχετίζονται με τη φροντίδα των ασθενών, τις δεξιότητες επικοινωνίας και την εμπλοκή της κοινότητας.

Μάθημα Διαπολιτισμικής Διαμεσολάβησης EASP (Ανδαλουσιανή Σχολή Δημόσιας Υγείας)

Συμπληρωματικά προς τον παραπάνω πόρο, υπάρχει το Μάθημα Διαπολιτισμικής Διαμεσολάβησης που προσφέρει η Ανδαλουσιανή Σχολή Δημόσιας Υγείας (EASP). Αυτό το σύντομο αλλά εντατικό πρόγραμμα έχει σχεδιαστεί για επαγγελματίες του τομέα της υγείας που εργάζονται σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα και εστιάζει σε πρακτικές δεξιότητες διαμεσολάβησης. Το μάθημα ενσωματώνει εργαλεία μάθησης βασισμένα στις Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών, ανάλυση βίντεο, σενάρια παιχνιδιού ρόλων και τεχνικές διαπραγμάτευσης που προσομοιώνουν πραγματικές διαπολιτισμικές συγκρούσεις σε περιβάλλοντα υγειονομικής περίθαλψης. Η εμπειρική μεθοδολογία του το καθιστά ιδιαίτερα κατάλληλο για προσαρμογή σε προγράμματα ΕΕΚ, όπου συχνά απαιτούνται προσεγγίσεις κατάρτισης που είναι αποδοτικές από άποψη χρόνου αλλά και αποτελεσματικές.

6.1.2 Μοντέλα σχεδίων μαθήματος

Μοντέλο Πολιτισμικής Ικανότητας **Campinha-Bacote**

Αρκετά καθιερωμένα πλαίσια πολιτισμικής ικανότητας χρησιμοποιούνται ήδη στην ευρωπαϊκή εκπαίδευση στον τομέα της υγείας και παρέχουν πολύτιμα θεμέλια για την ανάπτυξη προγραμμάτων σπουδών στην ΕΕΚ. Μεταξύ αυτών, το μοντέλο Campinha-Bacote είναι ένα από τα πιο ευρέως εφαρμοζόμενα. Αντιλαμβάνεται την πολιτισμική ικανότητα ως μια συνεχή διαδικασία που αποτελείται από πολιτισμική ευαισθητοποίηση, γνώσεις, δεξιότητες, συναντήσεις και επιθυμία. Αντί να αντιμετωπίζει την ικανότητα ως ένα σταθερό αποτέλεσμα, το μοντέλο ενθαρρύνει τη συνεχή μάθηση και την εμπλοκή με διαφορετικούς πληθυσμούς. Στην εκπαιδευτική πρακτική, αυτό το μοντέλο μπορεί να καθοδηγήσει τον σχεδιασμό των μαθημάτων, τα μαθησιακά αποτελέσματα και τις στρατηγικές αξιολόγησης σε διαφορετικά επίπεδα κατάρτισης.

Μοντέλο Papadopoulos–Tilki–Taylor (PTT)

Ομοίως, το μοντέλο Papadopoulos–Tilki–Taylor (PTT) προσφέρει μια σαφή αναπτυξιακή πορεία από την πολιτισμική ευαισθητοποίηση έως την πολιτισμική ικανότητα. Το πλαίσιο αυτό είναι ιδιαίτερα χρήσιμο για τη δομή δραστηριοτήτων αναστοχαστικής μάθησης και βιβλιογραφικών φακέλων, καθώς δίνει έμφαση στην ευαισθησία και την ηθική ευθύνη παράλληλα με την απόκτηση γνώσεων.

Μοντέλο Γενικής και Ειδικής Πολιτισμικής Ικανότητας (**GSMCC**)

Το μοντέλο γενικής και ειδικής πολιτισμικής ικανότητας διευρύνει περαιτέρω την προοπτική του μοντέλου Papadopoulos–Tilki–Taylor (PTT), αναδεικνύοντας τη λήψη αποφάσεων, την επικοινωνία, την παγκόσμια σκέψη και την καταπολέμηση των διακρίσεων ως βασικούς τομείς ικανότητας που σχετίζονται με την επαγγελματική πρακτική.

6.1.3 Εργαλεία αξιολόγησης της πολιτισμικής ικανότητας

Αυτή η ενότητα παρουσιάζει υπάρχοντα εργαλεία που υποστηρίζουν τόσο την αξιολόγηση της πολιτισμικής ικανότητας όσο και την αυτοαναστοχασμό των μαθητών στο πλαίσιο της ΕΕΚ και της εκπαίδευσης που σχετίζεται με την υγεία. Τα εργαλεία που αναφέρονται παρακάτω χρησιμοποιούνται ήδη σε όλη την Κύπρο και την Ισπανία και μπορούν να προσαρμοστούν σε διαφορετικά στάδια μάθησης, συμπεριλαμβανομένης της διδασκαλίας στην τάξη, των κλινικών τοποθετήσεων και των δραστηριοτήτων μάθησης μέσω της παροχής υπηρεσιών.

CCATool – Εργαλείο αξιολόγησης πολιτισμικής ικανότητας

Η αξιολόγηση διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στο να διασφαλιστεί ότι η πολιτισμική ικανότητα όχι μόνο διδάσκεται, αλλά και αναπτύσσεται ουσιαστικά. Τα υπάρχοντα εργαλεία αξιολόγησης

που καταγράφονται στη βιβλιογραφική έρευνα παρέχουν αξιόπιστες και ευέλικτες επιλογές για τους εκπαιδευτικούς. Το Εργαλείο Αξιολόγησης Πολιτισμικής Ικανότητας (CCATool), που χρησιμοποιείται στην εκπαίδευση νοσηλευτών στην Κύπρο, επιτρέπει στους μαθητές να αξιολογούν τη δική τους ευαισθητοποίηση, τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους πριν και μετά την εκπαίδευση ή τις κλινικές πρακτικές. Η δομημένη μορφή του υποστηρίζει τόσο τη διαμορφωτική όσο και τη συνολική αξιολόγηση και ενθαρρύνει τη στοχαστική μάθηση.

Ερωτηματολόγιο Διαπολιτισμικής Ευαισθησίας (ISQ)

Ένα άλλο επικυρωμένο εργαλείο είναι το Ερωτηματολόγιο Διαπολιτισμικής Ευαισθησίας (ISQ), το οποίο εστιάζει στις στάσεις, την ανοικτότητα και την άνεση στις διαπολιτισμικές αλληλεπιδράσεις. Αυτό το εργαλείο είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικό στα αρχικά στάδια της εκπαίδευσης, βοηθώντας τους μαθητές να προσδιορίσουν τις αρχικές τους αντιλήψεις και τους τομείς που χρειάζονται βελτίωση.

Στην Ισπανία, οι κλίμακες αξιολόγησης που έχουν αναπτυχθεί για προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης αξιολογούν τη διαπολιτισμική ικανότητα σε διάφορες διαστάσεις, όπως η ανεκτικότητα, η επικοινωνία, η διαχείριση της πολυμορφίας και η ηθική πρακτική. Αυτές οι κλίμακες αξιολόγησης μπορούν να προσαρμοστούν άμεσα για αξιολογήσεις ΕΕΚ που περιλαμβάνουν προσομοιώσεις, ομαδική εργασία ή μάθηση στον χώρο εργασίας.

Κριτήρια αξιολόγησης για τη διαπολιτισμική ικανότητα (Ισπανία)

Στην Ισπανία, οι κλίμακες αξιολόγησης για τη διαπολιτισμική ικανότητα χρησιμοποιούνται ευρέως στην επαγγελματική κατάρτιση και εκπαίδευση για να υποστηρίξουν τη δομημένη αξιολόγηση της απόδοσης των μαθητών σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα. Αυτές οι κλίμακες εστιάζουν σε βασικές διαστάσεις της διαπολιτισμικής πρακτικής, συμπεριλαμβανο-

μένης της διαχείρισης της πολυμορφίας, της διαπολιτισμικής ανοιχτότητας, της ανεκτικότητας και των αποτελεσματικών δεξιοτήτων επικοινωνίας. Μεταφράζοντας αφηρημένες έννοιες όπως ο σεβασμός και η πολιτισμική ευαισθησία σε σαφή κριτήρια αξιολόγησης, οι κλίμακες επιτρέπουν στους εκπαιδευτικούς να αξιολογήσουν τον τρόπο με τον οποίο οι μαθητές εφαρμόζουν τη διαπολιτισμική ικανότητα σε πρακτικές καταστάσεις. Είναι ιδιαίτερα κατάλληλες για χρήση σε πρακτικές εργασίες ΕΕΚ, προσομοιώσεις, δραστηριότητες παιχνιδιού ρόλων και μάθηση στο χώρο εργασίας, όπου οι μαθητές καλούνται να επιδείξουν πολιτισμικά κατάλληλη συμπεριφορά, επικοινωνία και λήψη αποφάσεων. Ως έτοιμα εργαλεία αξιολόγησης, αυτές οι κλίμακες συμβάλλουν επίσης στη διαφάνεια και τη συνέπεια της αξιολόγησης, ενώ παράλληλα υποστηρίζουν τους μαθητές στην κατανόηση των προσδοκιών και στην αναστοχασμό σχετικά με τη δική τους διαπολιτισμική ανάπτυξη.

6.1.4 Εργαλεία από εθνικά συστήματα ΕΕΚ

SOSU Δανία: Εργαλειοθήκη πολυπολιτισμικής ένταξης

Σε θεσμικό επίπεδο, διάφορα υπάρχοντα εργαλεία καταδεικνύουν τον τρόπο με τον οποίο η πολιτισμική ικανότητα μπορεί να ενσωματωθεί συστηματικά στην ΕΕΚ καθώς και στην εκπαίδευση στον τομέα της υγείας. Στη Δανία, οι σχολές SOSU έχουν αναπτύξει ένα εργαλείο πολυπολιτισμικής ένταξης που ανταποκρίνεται στις ανάγκες τόσο των φοιτητών όσο και των χρηστών των υπηρεσιών που προέρχονται από διαφορετικά κοινωνικά υπόβαθρα. Το εργαλείο αυτό περιλαμβάνει μηχανισμούς γλωσσικής υποστήριξης, υλικό εισαγωγής για φοιτητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο, καθώς και εργαλεία επικοινωνίας σχεδιασμένα για πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα υγειονομικής περίθαλψης. Η ολιστική του προσέγγιση

υπογραμμίζει τη σημασία των θεσμικών δομών υποστήριξης παράλληλα με τη διδασκαλία στην τάξη.

Εργαλειοθήκη Πολιτισμικής Ικανότητας της Ιατρικής Σχολής της Κύπρου

Στην Κύπρο, το σύστημα ιατρικής εκπαίδευσης παρέχει ένα άλλο παράδειγμα μέσω του κάθετα ολοκληρωμένου προγράμματος σπουδών πολιτισμικής ικανότητας, το οποίο περιλαμβάνει δομημένα μαθήματα, ημερολόγια αναστοχασμού και σενάρια αντικειμενικής δομημένης κλινικής εξέτασης (OSCE) που εστιάζουν στις διαπολιτισμικές συναντήσεις. Αυτοί οι πόροι καταδεικνύουν πώς η αξιολόγηση, ο αναστοχασμός και η μάθηση με βάση την πρακτική μπορούν να συνδυαστούν για να υποστηρίξουν την ανάπτυξη ικανοτήτων με την πάροδο του χρόνου. Αν και αρχικά σχεδιάστηκαν για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, πολλά από αυτά τα εργαλεία είναι εξαιρετικά μεταβιβάσιμα σε περιβάλλοντα ΕΕΚ.

6.2 Ψηφιακοί και διαδικτυακοί πόροι

6.2.1 Καθιερωμένες ευρωπαϊκές πλατφόρμες

ΕPALE – Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα για τη Μάθηση Ενηλίκων

Οι ψηφιακές πλατφόρμες διαδραματίζουν ολοένα και πιο σημαντικό ρόλο στην υποστήριξη των εκπαιδευτικών και των μαθητών. Η Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα για τη Μάθηση Ενηλίκων (ΕPALE) προσφέρει πρόσβαση σε διδακτικό υλικό, ορθές πρακτικές και ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ ομοτίμων σχετικά με την εκπαίδευση ενηλίκων και την επαγγελματική εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένης της διαπολιτισμικής μάθησης και θεμάτων που σχετίζονται με την υγεία. Ομοίως, η Πλατφόρμα Αποτελεσμάτων του Προγράμματος Erasmus+ παρέχει ανοιχτή πρόσβαση στα αποτελέσματα ευρωπαϊκών έργων, πολλά από τα οποία περιλαμβάνουν εκπαιδευτικές ενότητες, εγχειρίδια και ψηφιακά εργαλεία σχετικά με την πολιτισμική ικανότητα και τον Στόχο 3 των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG 3).

6.2.2 Πόροι για την υγεία και τη διαπολιτισμικότητα

Πόροι του ΠΟΥ για την υγεία και την ισότητα των μεταναστών και πόροι της UNESCO για τον διαπολιτισμικό διάλογο

Οι διεθνείς οργανισμοί προσφέρουν επίσης πολύτιμους πόρους. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) παρέχει καθοδήγηση σχετικά με την υγεία των μεταναστών, την ισότητα στην υγεία και την πολιτισμικά ευαίσθητη φροντίδα, η οποία έχει εμπνεύσει πολλές από τις πρακτικές που περιγράφονται στην έρευνα βιβλιογραφίας. Οι πόροι της UNESCO για τον διαπολιτισμικό διάλογο υποστηρίζουν περαιτέρω την παιδαγωγική της ένταξης και την εκπαίδευση για την παγκόσμια ιθαγένεια, ενισχύοντας τους ευρύτερους εκπαιδευτικούς στόχους του ΣΒΑ 3.

6.2.3 Ψηφιακά εργαλεία κατάρτισης

Αρκετά ψηφιακά και βιωματικά εργαλεία που έχουν καταγραφεί στην Ισπανία και την Κύπρο αποδεικνύουν την αποτελεσματικότητα της μάθησης με βάση την προσομοίωση.

Ψηφιακό εργαλείο της EASP για τη διαπολιτισμική διαμεσολάβηση

Το ψηφιακό εργαλείο διαπολιτισμικής διαμεσολάβησης που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του EASP χρησιμοποιεί τις ΤΠΕ για την προσομοίωση σεναρίων σύγκρουσης και την υποστήριξη της καθοδηγούμενης επίλυσης προβλημάτων.

Εργαλεία αναστοχασμού με βάση βίντεο (Ισπανία)

Μια άλλη κατηγορία εργαλείων είναι τα εργαλεία αναστοχασμού με βάση βίντεο. Οι μαθητές αναλύουν καταγεγραμμένες διαπολιτισμικές αλληλεπιδράσεις, κάτι που έχει αποδειχθεί ιδιαίτερα αποτελεσματικό στην προώθηση της συζήτησης, της ενσυναίσθησης και της κριτικής σκέψης.

Εργαλεία προσομοίωσης και OSCE (Κύπρος)

Τέλος, οι αξιολογήσεις που βασίζονται σε προσομοιώσεις, συμπεριλαμβανομένων των OSCE με πολυπολιτισμικά σενάρια ασθενών, επιτρέπουν στους μαθητές να επιδείξουν επικοινωνιακές δεξιότητες, ηθική συλλογιστική και πολιτισμική ευαισθησία σε ελεγχόμενα αλλά ρεαλιστικά περιβάλλοντα. Αυτά τα εργαλεία είναι ιδιαίτερα ευθυγραμμισμένα με την παιδαγωγική της ΕΕΚ, η οποία δίνει προτεραιότητα στη μάθηση μέσω της πράξης και στην αξιολόγηση βάσει της απόδοσης.

6.3 Περαιτέρω βιβλιογραφία, εγχειρίδια και εκθέσεις

6.3.1 Εγχειρίδια

Εγχειρίδιο διαπολιτισμικής κατάρτισης FORINTER2

- Ένα ολοκληρωμένο εγχειρίδιο που αναπτύχθηκε στην Ισπανία για επαγγελματίες του τομέα της υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών που εργάζονται με πολιτισμικά διαφορετικούς πληθυσμούς.
- Παρέχει πρακτικά εργαλεία για τη διαπολιτισμική επικοινωνία, τη πολιτισμική διαμεσολάβηση και τη διαχείριση συγκρούσεων.
- Περιλαμβάνει μελέτες περιπτώσεων από την πραγματική ζωή, ασκήσεις αναστοχασμού και δομημένες μαθησιακές δραστηριότητες.
- Κατάλληλο για προσαρμογή σε προγράμματα ΕΕΚ που εστιάζουν στην υγειονομική περίθαλψη, την κοινωνική φροντίδα και τις κοινοτικές υπηρεσίες.

Ενότητα εκπαίδευσης διαπολιτισμικής διαμεσολάβησης EASP

- Αναπτύχθηκε από την Ανδαλουσιανή Σχολή Δημόσιας Υγείας (EASP).
- Υποστηρίζει τη βιωματική μάθηση μέσω παιχνιδιών ρόλων, προσομοιώσεων με βίντεο και σεναρίων διαμεσολάβησης.
- Εστιάζει στην πολιτισμικά προσαρμοσμένη φροντίδα, τη χρήση διερμηνέων και τις στρατηγικές διαπραγμάτευσης.
- Εφαρμόζεται σε βραχυπρόθεσμη κατάρτιση και σε μαθήματα ΕΕΚ με δομοστοιχειωτή δομή.

6.3.2 Θεσμικά Έγγραφα

Κατευθυντήριες Οδηγίες Πολυπολιτισμικής Ένταξης της SOSU Δανίας

- Θεσμικές κατευθυντήριες οδηγίες που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο του δανικού συστήματος ΕΕΚ SOSU.
- Αφορούν την ένταξη φοιτητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο και τη διαχείριση πολυπολιτισμικών τάξεων.
- Περιλαμβάνουν στρατηγικές γλωσσικής υποστήριξης, μέτρα εισαγωγής και εργαλεία διαπολιτισμικής επικοινωνίας στην κατάρτιση στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης.
- Χρησιμοποιούν ως πρότυπο για την ανάπτυξη πολιτικών σε θεσμικό επίπεδο στην ΕΕΚ.

Τεκμηρίωση προγράμματος σπουδών πολιτισμικής ικανότητας της Κύπρου

- Τεκμηρίωση από ιδρύματα ιατρικής και υγειονομικής εκπαίδευσης στην Κύπρο.
- Περιγράφει τη δομημένη ενσωμάτωση της πολιτισμικής ικανότητας σε όλα τα προγράμματα σπουδών χρησιμοποιώντας σπειροειδή μάθηση και αξιολόγηση βάσει ικανοτήτων.
- Περιλαμβάνει αναφορές στη μάθηση βάσει προσομοίωσης, στις OSCE και σε εργαλεία αναστοχασμού.
- Παρέχει μεταβιβάσιμες γνώσεις για τον σχεδιασμό προγραμμάτων σπουδών ΕΕΚ και τη διασφάλιση ποιότητας.

6.3.3 Συνιστώμενη βιβλιογραφία και εκθέσεις

Πόροι για την υγεία των μεταναστών του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ)

- Διεθνείς κατευθυντήριες γραμμές που αφορούν την ισότητα στην υγεία, την πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη και τη φροντίδα που λαμβάνει υπόψη τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες.
- Εστίαση στους κοινωνικούς καθοριστικούς παράγοντες της υγείας και στα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι μεταναστευτικοί πληθυσμοί.
- Χρησιμοποιούνται συχνά ως υλικό αναφοράς στην εκπαίδευση στον τομέα της υγείας και στη χάραξη πολιτικών.

Κατευθυντήριες γραμμές της UNESCO για τον διαπολιτισμικό διάλογο

- Παρέχουν πλαίσια και συστάσεις για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και την παιδαγωγική της ένταξης.
- Δίνει έμφαση στον διάλογο, τον αμοιβαίο σεβασμό και την πολιτισμική πολυμορφία ως εκπαιδευτικές αξίες.
- Υποστηρίζει την ενσωμάτωση της διαπολιτισμικής μάθησης στην τυπική και μη τυπική εκπαίδευση.

Εκθέσεις πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τις ανισότητες στην υγεία

- Εκθέσεις σε επίπεδο ΕΕ που εξετάζουν τις ανισότητες στα αποτελέσματα υγείας μεταξύ των πληθυσμών.
- Επισημαίνουν τις σχέσεις μεταξύ εκπαίδευσης, κοινωνικής ένταξης και δημόσιας υγείας.
- Προτείνουν τεκμηριωμένες συστάσεις σχετικές με την Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (ΕΕΚ), την κατάρτιση στον τομέα της υγείας και την υλοποίηση του Στόχου 3 των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ).

7. Συμπεράσματα

Το παρόν εγχειρίδιο συγκεντρώνει τις βασικές αρχές, τις παιδαγωγικές στρατηγικές και τα πρακτικά εργαλεία που απαιτούνται για την ουσιαστική ενσωμάτωση του ΣΒΑ 3 – Καλή υγεία και ευημερία και πολιτισμική ικανότητα στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Σε όλα τα κεφάλαια αναδύεται ένα κοινό μήνυμα: η καλλιέργεια επαγγελματιών με πολιτισμική ικανότητα δεν αποτελεί προαιρετική βελτίωση των προγραμμάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, αλλά θεμελιώδη προϋπόθεση για την παροχή ισότιμης και υψηλής ποιότητας φροντίδας στις ολοένα και πιο πολυπολιτισμικές ευρωπαϊκές κοινωνίες.

Το εγχειρίδιο καταδεικνύει ότι η πολιτισμική ικανότητα είναι τόσο νοοτροπία όσο και πρακτική. Ξεκινά με την ευαισθητοποίηση και την αυτοανασκόπηση, επεκτείνεται μέσω της γνώσης και των δεξιοτήτων και ενισχύεται μέσω αυθεντικών συναντήσεων και δράσης. Είτε μέσω της μάθησης με βάση περιπτώσεις, των προσομοιώσεων, των προγραμμάτων μάθησης μέσω της παροχής υπηρεσιών είτε των κοινοτικών συνεργασιών, οι μαθητές της ΕΕΚ αναπτύσσουν την ικανότητα να κατανοούν, να επικοινωνούν και να συνεργάζονται πέρα από τις πολιτισμικές διαφορές, ικανότητες απαραίτητες για την προώθηση του ΣΒΑ 3 στην καθημερινή πρακτική.

Μια βασική διαπίστωση που διατρέχει ολόκληρο το εγχειρίδιο είναι ότι η υγεία και η ευημερία διαμορφώνονται εξίσου από κοινωνικούς και πολιτισμικούς παράγοντες όσο και από την κλινική γνώση. Ενσωματώνοντας αυτές τις προοπτικές στα προγράμματα σπουδών, οι εκπαιδευτικοί βοηθούν τους μαθητές να αναγνωρίσουν τα ευρύτερα πλαίσια που επηρεάζουν τις εμπειρίες, τις προκλήσεις και τις επιλογές των ανθρώπων στον τομέα της υγείας. Τα κεφάλαια που αφορούν συγκεκριμένους τομείς καταδεικνύουν πώς αυτό ισχύει στην κοινωνική φροντίδα, την υγειονομική περίθαλψη, τη φροντίδα παιδιών και την οδοντιατρική περίθαλψη, όπου η ευαισθησία των επαγγελματιών απέναντι στις πολιτισμικές αξίες μπορεί να επηρεάσει την εμπιστοσύνη, την ασφάλεια, την επικοινωνία και τα αποτελέσματα.

Οι παιδαγωγικές προσεγγίσεις που παρουσιάζονται δίνουν έμφαση στη βιωματική, αναστοχαστική και χωρίς αποκλεισμούς μάθηση, τοποθετώντας τους εκπαιδευτικούς όχι μόνο ως διδάσκοντες αλλά και ως καταλύτες της ανάπτυξης, της περιέργειας και της ενσυναίσθησης. Καθώς οι αίθουσες ΕΕΚ γίνονται όλο και πιο ποικιλόμορφες, αυτές οι προσεγγίσεις συμβάλλουν επίσης στην ευημερία, την παρακίνηση και την ενίσχυση του αισθήματος του «ανήκειν» των μαθητών. Ομοίως, τα εργαλεία και τα πλαίσια που περιλαμβάνονται —μέσα αξιολόγησης, εγχειρίδια κατάρτισης, χάρτες ροής και οπτικά μοντέλα— προσφέρουν συγκεκριμένη υποστήριξη στους εκπαιδευτικούς που επιδιώκουν να ενισχύσουν συστηματικά την πολιτισμική ικανότητα.

Τελικά, η εφαρμογή της πολιτισμικής ικανότητας στην ΕΕΚ αποτελεί μια διαρκή συλλογική προσπάθεια. Απαιτεί θεσμική δέσμευση, υποστηρικτικές πολιτικές και συνεργασία μεταξύ σχολείων, κοινοτήτων και του ευρύτερου τομέα της υγείας και της κοινωνικής πρόνοιας. Όταν αυτά τα στοιχεία συντονίζονται, τα προγράμματα ΕΕΚ μετατρέπονται σε ισχυρούς μοχλούς κοινωνικής ένταξης, ισότητας στην υγεία και βιώσιμης ανάπτυξης.

Εξοπλίζοντας τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές με τις γνώσεις, τις αξίες και τα εργαλεία που παρουσιάζονται σε αυτό το εγχειρίδιο, προωθούμε τον ευρύτερο στόχο της διασφάλισης μιας πιο υγιούς ζωής και της προώθησης της ευημερίας για όλους. Με αυτόν τον τρόπο, συμβάλλουμε στην προετοιμασία ενός μελλοντικού εργατικού δυναμικού ικανό όχι μόνο να παρέχει ικανή φροντίδα, αλλά και να συμβάλλει σε μια πιο δίκαιη, σεβαστή και συμπονετική κοινωνία.

PARTNERSHIP

SOSU
Østjylland

Το SOSU Østjylland είναι το δεύτερο μεγαλύτερο κολέγιο κοινωνικής πρόνοιας και υγείας της Δανίας. Προσφέρει επαγγελματική κατάρτιση σε νέους και ενήλικες στους τομείς της φροντίδας ηλικιωμένων, της παιδικής φροντίδας και των υπηρεσιών υγείας. Με εμπειρία άνω των 25 ετών, εξυπηρετεί 1.000 φοιτητές πλήρους φοίτησης και 2.000 επαγγελματίες.

MADRE CORAJE

Μια μη κερδοσκοπική ΜΚΟ εγγεγραμμένη στην Ισπανία, τη Μοζαμβίκη και το Περού, η οποία βασίζεται στον εθελοντισμό, τη συμμετοχή και την ανακύκλωση. Ο οργανισμός δραστηριοποιείται με στόχο την υποστήριξη της ανάπτυξης φτωχών κοινοτήτων μέσω της ανθρωπιστικής βοήθειας, προγραμμάτων βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς και της εκπαίδευσης και της ευαισθητοποίησης σε παγκόσμια ζητήματα.

ViModo

Research & Education Hub

Ένας οργανισμός έρευνας και εκπαίδευσης με έδρα το Κύπρο, ο οποίος έχει ως αποστολή την προώθηση της καινοτομίας, την προαγωγή της γνώσης και την προώθηση της κοινωνικής αλλαγής. Μέσω μιας διατομεακής προσέγγισης, η ViModo συνεργάζεται με διάφορους φορείς για την ανάπτυξη πρωτοποριακών λύσεων και τη συμβολή στην αειφόρο ανάπτυξη.